

Nr. 1 — XVIII aastakäik

Jaanuar — 1937

JURIIDILINE AJAKIRI

Õ I G U S

TOIMETUS:

R. Räägo
peatoimetaja

**E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, J. Kleesment, A.-T. Kliimann,
H. Kristal, E. Maddisoo, A. Palvadre, K. Parts, J. Uluots**

A. Mägi
toimetuse sekretär

S I S U.

Artiklid.

Mitnits, J.: Maakorraldusel rajatavate teede juriidiline loomus	1
Tjutrjumov, I.: Vanemate alimenterahastusest	25
Kristal, H.: Vastuseks „Kriminaalõiguse teooriast ja prakti- kast“ autorile	32

Riigikohtu tegelus.

Üldkogud:

Kas kohtuistungis protokõlli võib parandada korraldavate istun- gite kaudu?	40
Kas peakõristus ja asekaristus aeguvad üheaegselt?	40

Administratiivosakond.

Kas Põllutöökoja seaduse ja Põllutöökoja valimiste juhatuskirja järgi võivad nimekirja soovitajad nimekirjale alla kirjutada ilma allkirjade kinnitaja juuresolekuta?	41
Kas Riigiteenijate laste-abiraha seaduse (RT 1935 — 31) järgi on riigiteenijal, kui ta tõestas oma õiguse laste-abiraha saami- seks hiljemalt kolme kuu jooksul, arvates lapse sündimisest, õigus lapse-abiraha saada lapse sündimise päevast alates?	41
Kas endist renditalu tema ümberkorraldamisel võib hoopis ilma karjamaata jätta põhjusel, et karjamaa on kodukoldest kau- gel ja kohapidaja vana ning üksik ja seepärast ei saa karja- maad otstarbekohaselt kasutada ja korras hoida?	42
Kas kohus saab administratiivkohtu sisuliselt arutada, kui kaebu- ses puudub, mida just kaebaja nõuab, s. o. palvepunkt?	42
Kas rendilepingu ennetähtaegse katkestamise eest tuleb tasu maksata?	43
Kas omavalitsuselt võib Hoolekande seaduse § 90 korras nõuda ravikulude tasumist, kui ravi vajav isik pole kliinikusse päästetud hoolekande korras?	43
Kas vaidluse tekkimine küsimuse üle, missugusel omavalitsusel lasub hoolekande kohustuse kulude kandmine ja selle vaid- luse administratiivkohtule lahendada andmine vabastab oma- valitsust Hoolekande seaduse § 23 nõuete täitmisest täht- suste kohta kantud kulude tagasinõudmise üle?	44

Maakorraldusel rajatavate teede juriidiline loomus.

J. Mitnits.

I. Riigikogu poolt 4. märtsil 1926 vastuvõetud Maakorralduse seaduse¹ § 1 loendatud maakorralduse tööde hulgas, mida võib teostada selle seaduse alusel, esineb ühe maakorralduse töö liigina teede rajamine. Ja nagu nähtub edasi mainitud seaduse § 52-st, mõeldakse selles seaduses teede rajamise all veel kaheksa operatsiooni: uute teede rajamist ja olevate teede sihi muutmist.

Alljärgnevate ridade ülesanne on püüda selgitada nimetatud seaduse alusel rajatavate teede juriidilist loomust, kui ka puudutada mõningaid teisi küsimusi, mis on ühenduses nende teede rajamisega².

¹ Vt. RT 1926 — 23, art. 21, 1933 — 99, art. 711, ja 1935 — 41, art. 392. — Vt. ka Mustvee alevi administratiivpiirides Maakorralduse seaduse maksmapanemise seadus — RT 1929 — 30.

² Maakorralduse asutiste poolt on teid rajatud teiste maakorralduse tööde juures (hingemaade kruntimisel, ühismaade jaotamisel jt.) ka enne 4. III 1926 Maakorralduse seaduse kehtimist, nimelt Petserimaal ja Virumaa Narva jõe tagusel maa-alal. Petserimaal oli osa maakorralduse töid teostatud juba Vene ajal 29. V 1911 Položenije o zemleustroistve (VSK X k. III j., 1912. a. väljaanne) alusel. Petserimaa liitmisega Eesti Vabariigi külge (1920. a.) asuti seal kohe meie oma asutiste poolt maakorralduse tööde jätkamisele Vab. Valitsuse poolt Aj. valitsemise korra § 12-a põhjal vastu võetud Seaduse talumaade korraldamise kohta Petseri maakonnas (RT 1920 — 14/15) alusel. Viimane seadus jättis kehtima 29. V 1911 Položenije, tehes selles muudatusi vaid maakorraldust teostavate asutiste osas. 1921. a. laiendati ex-Vene Položenije o zemleustroistve kehtivust ka Virumaa Narva jõe tagusele maa-alale (vt. Seadus talumaade korraldamise kohta Petseri maakonnas ja Viru maakonna Narvoova taguses osas — RT 1921 — 88/89). Nimetatud seaduste alusel teostati maakorraldust kuni 4. III 1926 Maakorralduse seaduse kehtimahakkamiseni (vt. ka Valitsusasutiste tegevus 1918—1934, Tallinn, 1934, lk. 151 jj.). Käesolevas

Esimesena võtame käsitlusele maakorralduse menetluses uuel avatavad (rajatavad) teed.

Teeõiguses tehakse kindlat vahet kaht liiki teede, avalikkude ja erateede, vahel. Selle liigitamise aluseks on teede otstarve. Avaliku tee otstarve on teenida ühiskonna, üldsuse huve, eratee ülesanne on aga ainult üksikute isikute (resp. teatava kindla hulga) huvide rahuldamine³.

Meie positiivne teeõigus tunneb sama liigitust. Riigikogu poolt 25. mail 1928 vastuvõetud Maanteede seadus⁴ jaotab kõik teed (maanteed) avalikeks ja erateedeks⁵. Ühtlasi on selle seaduse § 1 loendatud ka nende mõlema tee liigi tunnused. Nii Maanteede seaduse (§ 1) järgi: „Avalikud teed teenivad üldhuve, on avatud kõigile ja peetakse sunduslikult korras. Erateed teenivad üksikute isikute ja nende majapidamiste huve, näiteks teed põllule, karja- ja heinamaale jne., samuti ka need avalikult teelt üksikute talundite, elamute või ettevõtete juurde viivad teed, mis ei ole tarvilikud üldhuvides.“ Ei ole kahtlust, et ka Maanteede seaduse järgi on teede liigitamise aluseks avalikeks ja erateedeks teede otstarve: kas

kirjutises on vaatluse alt täiesti välja jäetud enne 1926. a. kehtinud seaduste alusel maakorralduse menetluses rajatud teede juriidilise režiimi küsimus, mis on omaette probleemistik. Omaaegselt vene kirjandusest 29. mai 1911. a. Položenije alusel rajatud teede kohta vt. B. S. Martõnov, Ponjatije zemleustroistva, Petrograd 1917, lk. 180 jj. ja seal osundatud teosed.

³ Vt. Hans Fülster, Grundriss des Verwaltungsrechts, II, Gies-sen 1929, lk. 404; sealsamas on antud ka avaliku ja eratee definitsioon: „Öffentliche Wege sind Wege, die Kraft Bestimmung der Rechtsbeteiligten dem allgemeinen Gebrauch (dem öffentlichen Verkehr) dienen und diesem nicht kraft privater Rechte entzogen werden können. Privatwege sind Wege, die für einzelne Personen oder für eine bestimmte Mehrheit von Personen (sog. Interessenwege) bestimmt sind. Sie dürfen nicht von jedermann, sondern nur von der Berechtigten benutzt werden.“ — Vrd. ka Fritz Fleiner, Institutionen des Deutschen Verwaltungsrechts, Tübingen 1928, lk. 366 jj. ja seal osundatud teosed.

⁴ RT 1928 — 48; 1930 — 48, art. 309; 1932 — 26, art. 208; 1934 — 69, art. 589; 1935 — 42, art. 413.

⁵ § 1. — Ka enne Maanteede seadust jagunesid teed avalikeks teedeks (obštšestvennõje dorogi — ühiskondlikud teed) ja erateedeks, kuigi teid jaotati veel ka teistel alustel mitmesugustesse liikidesse. Lähemalt teede korralduse kohta meil enne Maanteede seaduse kehtimist, vt. E. Dolf, Teede koormatusest, „Eesti Politsei“ 1932, nr. 5 ja 6, lk. 336—347 ja 405—415. — Kropotkin, H. D., Dorožnaja povinnost Pribaltiiskih gub., Riga 1906.

tee on määratud teenima üldhuve või ainult üksikute isikute (või nende majapidamiste⁶) huve. Kui Maanteede seadus loeb üheks avaliku tee tunnuseks „on avatud kõigile“, ei erista nimetatud tunnus siiski avalikku teed erateest ega või seepärast üldse olla jaotuse aluseks. Nimelt võib ju ka iga maanomanik oma maad erateena lahti hoida üldiseks liiklemiseks, mida ei keela temale ükski seadus, kuid sellega ei evi veel säärane kõigile avatud tee õiguse mõttes avaliku tee iseloomu, vaid jääb ikka erateeks. Avalik tee avatakse ainult selleks kompetentse avalik-õigusliku asutise poolt⁷. Ka ei ole sunduslik korrashoid üksnes avaliku tee tunnuseks, sest teatavil juhtudel võib ka eratee kasustajatele teha eratee korrashoid sunduslikuks, nagu nähtub Maanteede seaduse 87. §-st⁸.

II. Nende eelmärkuste järel küsiksime, milliste uute teede, kas avalikkude või erateede rajamist näeb ette Maakorralduse seadus? Seadus püstitatud küsimusele *expressis verbis* vastust ei anna, seepärast tuleb selgitada seaduse mõte — *ratio legis* —, kas peavad need teed teenima üldsuse või ainult erahuve.

Maakorralduse seaduse normid sisaldavad teede suhtes peamiselt sätteid teede alla maa muretsemise kohta⁹. Antud juhul huvitab meid kõigepealt § 1 ja 52. Esimeses on loendatud need maakorralduse tööd, mida võib teostada Maakorral-

⁶ Tegelikult teenivad ka majapidamiste (kinnisvarade) huvides avatud erateed üksikute isikute huve (kinnisvaraomanike huve), sest majapidamine ei või olla üldse õiguse subjektiks ja omada õigusi. Vahe seisab peamiselt selles, et majapidamiste kasuks avatud erateede juures ei määra huvide ulatust üksikute isikute isiklikud tarvidused, vaid nende majapidamiste (kinnisvarade) tarvidused. — Vrd. reaal- ja isiklikkude servituutide vahet I. Tjutrjumov, Graždanskoje uloženiye, I, S. Peterburg 1910, lk. 859.

⁷ Maanteede seaduse § 15 on loendatud need haldusorganid, kellel on õigus avada uusi avalikke teid. Eraisikutele seda õigust ette nähtud pole. — Vrd. ka A. Germershausen, Das Wegerecht und die Wegeverwaltung in Preussen, Erster Band, Berlin 1907, lk. 5. — Fülster, *op. cit.*, II, lk. 404. — Fleiner, *op. cit.*, lk. 368; 344, nota 12.

⁸ Maanteede seaduse § 87 kõlab järgmiselt: „Kui teed mitme kinnisvara omaniku poolt alaliselt kasutatakse, võib igauks kasutajatest kohalikku vallavalitsust paluda määrata tee korrashoiu minimaalnõuded. Kohalik vallavalitsus määrab ka korrashoiu kohustuse läbiviimiseks igakord tähtajad. Sarnasel juhul võetakse korrashoiu kohustuse mittetäitjad vastutusele ühel alusel avalikkude teede korrashoiu-kohustuslastega.“

⁹ Vt. § 1, 12, 52—57.

duse seaduse alusel, ning eriti teede kohta on selle §-i lit. b öeldud: „... ja teede rajamine, kui need tööd tingitud maakorraldusest või eriseadustest.“ Samuti mainitakse ka seaduse § 52, et maakorralduse komisjonide kaudu teostub „maakorraldusest tingitud uute teede rajamine“.

Kõigepealt peab jõudma selgusele, mis tuleb mõista „maakorralduse“ all, mis mõistest on sõltuvaks tehtud uute teede rajamine. Maakorralduse seadus maakorralduse mõiste legaaldefiniitsiooni ei anna, kuigi seda, kui oma põhimõiste kohta, oleks võinud temalt oodata. Maakorralduse mõistet ei määratud ka *ex-Vene* *Položeniye o zemleustroistve*, mis meil kehtiva Maakorralduse seaduse koostamisel aluseks olnud. *Ex-Vene* 1911. a. 29. mai *Položeniye dogmaatilise analüüsi põhjal* defineerib Martõnov maakorraldust nimetatud seaduse mõttes järgmiselt: „*Zemleustroistvo* jest osnovannaja na ustanovlennõh v zakone natšalah dejatelnost gossudarstvennoi vlasti, napravlennaja na preobrazovanije suštšestvujuštših zemelnõh prav otdelnõh vladeltsev s tselju sozdanija samostojatelnoh pozemelnõh vladenii¹⁰.“ Nagu sellest maakorralduse mõiste määratlusest nähtub, oli maakorraldus (*zemleustroistvo*) *ex-Vene* maakorralduse seaduse järgi riiklik (halduslik) tegevus teatava sihi saavutamiseks maavalduste organiseerimise alal. Seejuures võib märkida, et *ex-Vene* maakorralduse seadus tundis seitset iseseisvat maakorralduse tegevuse eriliiki, näit. maa väljaeraldamist üksikuile küladele, lapivahekorra kaotamist, talupoegade ja eravaldajate ühiskasustuses seisvate maade jaotamist jt.

Mis on maakorraldus meil kehtiva Maakorralduse seaduse mõttes, võib tuletada aga peamiselt selle seaduse analüüsi teel. Termin „maakorraldus“ leidub küll peale Maakorralduse seaduse ka meie teistes seadusandlikes aktides, kuid kuski pole antud maakorralduse määratelu ning pealegi tarvitatakse neis maakorraldust ka erinevais tähenduses¹¹.

¹⁰ Martõnov, *op. cit.*, lk. 286.

¹¹ Vt. näit. Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnõõrid (RT 1927 — 46), mille § 19 ja 20 leiduv „maakorraldus“ on seal tarvitatud „riigimaade planeerimise“ asemel (antud juhul sünonüümid). Riigimaade planeerimine on aga maakorraldusest Maakorralduse seaduse mõttes erinev toiming erineva otstarbega, mis võetakse ette riigi poolt maareformi läbi viimiseks ülevõetud maade otstarbekohase kasutamise võimaldamiseks (Maaref. teost. määrus § 49, RT 1920 — 16/17).

Maakorraldusele Maakorralduse seaduse mõttes täpse definitsiooni andmine viiks liiga kaugele käesoleva kirjutise ülesandeist. Selle asemel katsume leida need maakorralduse mõiste tunnused, mis on olulise tähtsusega Maakorralduse seaduse alusel rajatavate teede juriidilise loomuse kindlakstegemisel. Nimelt, võib nentida, et maakorraldus kehtiva Maakorralduse seaduse mõttes on haldusorganite tegevus teatavas suunas, kusjuures üksikud toimingud sooritatakse ka eraisikute poolt. Maakorralduse tegevuse (töö) üksikud liigid on loendatud Maakorralduse seaduse § 1 ja nendeks on: hingemaade kruntimine, lapimaade kruntimine (lapimaade korraldamine, vt. Maakorralduse seaduse III osa pealkiri), ühismaade jaotamine, maade vahetamine, maade piiramine ja teede rajamine.

Lapimaade korraldamine kui üks maakorralduse tegevuse liik koosneb üldjoontes järgmisist üksikuist tegevusist. Asja algatamiseks tuleb esitada mõnel asjaosalisel-maavaldajal sellekohane palve maakorralduse komisjonile (§ 2). Sellele järgnevad korralduspiirkonna asutamisega seotud tööd (§ 19—21). Peale rea vahepealsete ülesannete täitmist asutakse maakorralduse kava koostamisele. Maakorralduse kava esitatakse maakorraldaja poolt asjasthuvitatud isikutele teadmiseks ja vastulausetel avaldamiseks (§ 42—44). Esitatud maakorralduse kava vaatab läbi maakorralduse komisjon (§ 58), kes otsustab, kas kinnitada kava maakorraldaja poolt esitatud kujul või muudatustega, või saata tagasi maakorraldajale ümbertegemiseks (§ 60). Maakorralduse töö lõppstaadiumis märgitakse Maakorralduse Peakomisjoni taotlusel kinnistusjaoskonnas kõik muudatused, mis järgnenud maakorraldusest (§ 83) ja antakse Maakorralduse Peakomisjoni poolt asjaosalistele väljavõtted kinnitatud plaanidest ja tarvilisel korral kinnisvarade lõppotsustest (§ 80). Viimase toiminguga lõpeb ka maakorraldus kui mööduv aktsioon.

Teiste maakorralduse tööde läbiviimisel on tegevuse käigus teatavad erinevused, kuid üldjoontes on kõik samane kui lapimaadegi korraldamisel.

Kuid tuleb aga silmas pidada, et mitte iga kord ei tarvita Maakorralduse seaduses maakorraldust ühesuguse mahuga, näit. § 22 mõeldakse maakorralduse all ainult ühte maakorralduse tegevusliiki — lapimaade korraldamist, kuna

seaduse pealkirjas on maakorralduse all loomulikult mõeldud maakorralduse tegevust kogu selle ulatuses.

Käesoleval korral huvitab meid eriti, millise mahuga on maakorralduse mõiste, mis sisaldub Maakorralduse seaduse § 1 lit. b ja § 52. Antud juhul selgub, et maakorralduse mõiste maht on neis normides väiksem kui maakorraldusel, mis antud seaduse pealkirjas, kui ka § 1 alguses („... järgmised maakorralduse tööd“). Nimelt Maakorralduse seaduse § 1 lit. b ja § 52 sisalduv „maakorraldus“ ei haara mitte kõiki maakorralduse tööde liike, vaid ainult osa neist. Kui § 1 lausub: „Käesoleva seaduse alla kuuluvad järgmised maakorralduse tööd: a) hinge- ja lapimaade kruntimine; b) ühismaade jagamine, maadevahetamine, maade piiramine ja teede rajamine, kui need tööd tingitud maakorraldusest või eriseadusest“, siis mõeldes selle § lit. b antud „maakorralduse“ all kõiki selle paragraafis loendatud maakorralduse töid peaksime võima ka muuseas teiste sõnadega öelda: „ühismaade jaotamine, mis tingitud ühismaade jaotamisest“, „teede rajamine, mis tingitud teede rajamisest“ jne. See oleks aga täiesti absurdne. Nii et siin peab olema maakorraldusel kas hõopis teine sisu, või peab olema väiksema mahuga ja nimelt sisaldama ainult hinge- ja lapimaade kruntimist.

Et seaduseandja on § 1 lit. b maakorralduse all ka tõeliselt mõelnudki ainult hinge- ja lapimaade kruntimist, aitab eriti kinnitada § 1 ajalooline tõlgendus. Uurides Maakorralduse seaduse § 1 tekkimislugu, leiame, et Vabariigi Valitsuse poolt 26. mail 1925 Riigikogule esitatud Maakorralduse seaduse eelnõu § 1 oli redigeeritud nõnda: „Käesoleva seaduse alla kuuluvad järgmised maakorralduse tööd: 1) hinge- ja lapimaade kruntimine; 2) ühismaade jagamine, maade vahetus, maade piiramine ja teede rajamine, kui need tööd tingitud p. 1 tähendatud maakorraldusest ehk eriseadusest“¹². Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõu § 1 on muudetud ja kehtiva redaktsiooni omandanud Riigikogu maakomisjonis¹³. Riigikogu maakomisjoni seletuskirjast Maakorralduse seadusele¹⁴ selgub, et maakomisjonis tehtud muudatus ei ole materiaalne, vaid ainult redaktsiooniline, kui

¹² Vt. II Riigikogu protokollide Lisad, X istungjärk, lisa nr. 50.

¹³ Maakomisjoni ettepanek 20. XI 1925, nr. 506/110.

¹⁴ Vt. II Riigikogu protokollide Lisad, X istungjärk, lisa nr. 52.

seletuskirjas on öeldud: „Läbivaadates käesolevat seaduseelnõu, mis 25. mail 1925. a. Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule esitatud, Maakomisjon, kellele see eelnõu ligemaks kaalumiseks antud, ühines üldiselt Vabariigi Valitsuse põhimõtete ja redaktsiooniga, ettevõttes temas ainult alltähendatud osalised muudatused ja parandused: ...“ Järgnevais loendatud muudatustes ja parandustes aga ei leidu vähimatki märget eelnõu § 1 kohta. Seletuskirja lõpus kinnitatakse: „Teised parandused on redaktsioonilised...“ Tähendab, maakomisjoni poolt tehtud muudatused pole sisulised, vaid ainult keelelised. Riigikohtu Administratiivosakonna otsuse nr. 15 — 1926 järgi on komisjonide seletuskirjadel kaaluv tähtsus seaduse mõtte tõlgendamisel. Kuigi Vabariigi Valitsuse seletuskirjas Maakorralduse seadusele leidub lause: „Nii maakorralduse juures, kui ka iseseisvalt sünnivad maade piiritamine ja teede rajamine¹⁵“, võib seda võtta ainult selles mõttes, et maade piiritamist kui ka teede rajamist võib võtta ette eritoimetuseks, kuid neid töid peab ikkagi tingima teostuv hinge- ja lapimaade kruntimine, muidu oleks Vabariigi Valitsuse seletuskiri ilmses vastuolus Vabariigi Valitsuse enda seaduse-eelnõu § 1-ga.

Nii on seaduseandja arvanud iseseisvate maakorralduse tööde hulka ainult hinge- ja lapimaade kruntimise, kuna teised selles seaduses ettenähtud maakorralduse tööd esinevad vaid abitöödena iseseisvate maakorralduse tööde teostamisel. Vastavalt sellele jaotusele on maakorralduse tööd paigutatud ka kahe litera alla.

Toodud seisukoht on sisuliselt arusaadav. Seaduseandja on püüdnud hoiduda dualismi eest, sest nii ühismaade jaotamist, maade piiritamist (ühes sellega ka piiritülide lahendamist § 49—51), maade vahetamist ja teede rajamist võimaldasid tol ajal ka teised kehtivad seadused (ainult maid ei saanud sunduslikult vahetada, kuid see tarvidus mahtus suurelt osalt lapimaade kruntimise alla) ja seda üldiselt mitte halvemini¹⁶. Või oli siis mõne abitöö kohta eraldi reformi läbiviimine ette nähtud, nagu teekorralduse alal (järgnev Maanteede seadus). Abitöödena on § 1 lit. b ette nähtud tööd teatavail

¹⁵ Vt. II Riigikogu protokollide Lisad, X istungjärk, lisa nr. 51.

¹⁶ Vt. J. Mitnits, Maakorralduse seaduse muutmise põhijooned, „Geodeet VII“, Tallinnas 1932, lk. 64—65.

kordadel tarvilikud kas lit. a ettenähtud tööde läbiviimiseks või nende juures suurema efekti saavutamiseks.

Anda aga maakorraldusele hoopis teine mõte, läheb vaevalt korda.

III. Tehtud järeldusist selgusid esialgu ainult need maakorralduse töö liigid, millede juures võib teede rajamine üldse üles kerkida. Teid võib nii rajada hinge- ja lapimaade kruntimise läbiviimisel, peale selle ka veel juhtudel, mis tingitud „eriseadustest“. Käesoleval ajal kehtivad säärase eriseadusena, mis viitavad Maakorralduse seadusele ja kus osutatud teede (tänavate) korraldamisele: Kogukonna, asutuste ja erarendimaade korraldamise seadus¹⁷ ja Linnades ja alevites ning alevikkude ehituspiirkondades asuvate rendimaade korraldamise seadus¹⁸.

Ülesseatud küsimusele vastuse saamiseks tuleb peatuda nende agraaroperatsioonide juures eraldi, kus teede rajamine tuleb kõne alla.

Puudutame esiteks veel mõne sõnaga lapimaade korraldamist. Lapimaade korraldamisel on keskselaks mõisteks lapimaa. Lapimaa mõistet määratleb Maakorralduse seaduse § 18 järgmiselt: „Lapimaadeks loetakse sarnane maaomanduste asendus, kus ühe maaomaniku maad vahelduvad teiste isikute omanduses olevate maadega, sealjuures jagunedes siiludeks või asudes teiste maade keskel ühe või mitme vähema tükina või tungides kiiludena teiste maaomandustesse.“ Seaduse poolt antud lapimaade mõiste definitsioon on oma alguses küll mõttetu, lugedes lapimaadeks teatava „maaomanduste asenduse“, mitte aga teatava asetusega maid. Edaspidi parandab aga seaduseandja selle vea, öeldes: „kus ühe omaniku maad vahelduvad teiste isikute omanduses olevate maadega“, s. o. maaühikud, mis peavad asetsema rohkem kui ühes tükis. Selle definitsiooni lõpposa on jälle segane, kuid arvatavasti on siin mõeldud üksikute maatükkide, „lappide“, kuju (siilud, kiilud). Igatahes võib arvata, et seaduse poolt antud lapimaade mõiste alla mahuvad meie tüüpilised lapimaad, mis on kujunenud sajandite jooksul ja

¹⁷ RT 1926 — 16, art. 16; RT 1928 — 46, art. 276, ja RT 1937 — 6. Selle seaduse elluviimise määrus on avaldatud RT 1926 — 70 ja RT 1929 — 25.

¹⁸ RT 1935 — 106, art. 879.

mida leidub veel praegugi rohkesti Saaremaal, Läänemaal, Virumaal ja ka mujal¹⁹. Maakorralduse seadus ei näita küll, mis on lapimaade korraldamise (kruntimise) otstarve, samuti nagu teistegi maakorralduse tööde juures, kuid Vabariigi Valitsuse seletuskirjast Maakorralduse seadusele võib lugeda: „Kõigi nende puuduste ärakaotamiseks, mis seotud siilu- ja ühismaadega, on peasjalikult juhitud käesolev seadus.“ Lapimaade juures esineb praegusaja põllumajanduse seisukohalt vaadates peapuudustena liiga suur maatükeldus ja põllusund (põllulappide kasustamine ühise külvikorra järgi, mis tingitud asjaolust, et kaugeltki mitte kõigi maalappide juurde ei vii nende majandamiseks tarvilikke teid), mis pahede kõrvaldamine või halvemal juhul nende vähendamine on järelikult lapimaade korraldamise ülesandeks. Lapimaade korraldamise toiminguga koondatakse korralduspiirkonnas asuva maaomandi koosseisu kuuluv maa ühte või mitmesse suuremasse tükki võimalikult majapidamishoonete ümbrusse, luues seejuures ka igale eraldi jäävale maatükile vaba juurdepääsu²⁰. Lapimaade-süsteemi juures esineb tihti talunditel osa maad ühismaana (ühiskarjamaad, ühishaina-maad jt.), mis kuuluvad koos lapimaade korraldamisega likvideerimisele.

Kogukondlikud maaomandid ehk ka nn. „hingemaad“ asetsevad Petserimaal ja Virumaa Narva jõe tagusel maalal. Nimetatud maaomandi süsteemi pärisime Vene riigilt. Vene õiguse järgi oli kogukondliku omandiõiguse subjektiks külakogukond kui juriidiline isik, kusjuures külakogukonna liikmeile kuulus külamaa kasustamisõigus teatavas osas, mida nimetati „hingemaaks“ (nadel)²¹. Põllumaa oli külakogukonna liikmel eraldi kasustuses ja oli jaotatud mitmekümnesse tükki, kuna teisi kõlvikuid kasustati peamiselt ühiselt. Hingemaadele asutatud maapidamiste seisukohalt on kasutatav maa samuti liiga tükeldatud või on ühine mitme maapidamisega, nagu lapimaadegi puhul. Samuti on hingemaa siilude kasustamisel kehtiv põllusund. Selles suhtes on hinge-

¹⁹ Vrd. Vab. Val. seletuskiri Maakorralduse seadusele.

²⁰ Vt. J. Mitnits, Maakorraldus agraarolude parandustegurina, „Konjunktuur“ 1936, nr. 17 (4), lk. 252—253.

²¹ Vt. I. M. Tjutrjumov, Graždanskoje pravo, Jurjev 1922, lk. 137—138. — V. Sinaiski, Osnovõ graždanskago prava, vōpusk II, Riga 1926, lk. 63.

maade kruntimise otstarve samane, mis lapimaadegi korraldamisel. Peale selle on hingemaade kruntimise ülesandeks ka eelduste loomine kogukondliku maaomandiõiguse otsustarbekohaseks likvideerimiseks ja selle omandisüsteemi asendamiseks individuaal-omandiõigusega²².

Kogukonna, asutuste ja erarendimaade korraldamise seadus võimaldab teatavil eeldusel kinnistusühikuist (välja arvatud riigile kuuluvad kinnisvarad), mis asetsevad väljaspool linnade ja alevite administratiivpiire ning väljaspool alevikkude ehituspiirkondi, eraldada neile ühikuile asutatud renditalundeid, väikemaapidamisi ja väikemajapidamisi nende kasustajate või kinnistusühikute omanikkude nõudel. Nimetatud maapidamisühikute tegelik eraldamine kinnistusühikust (peakohast) teostub Maakorralduse seaduses ettenähtud korras²³. Teede suhtes Koguk., asut. ja erarendimaade korraldamise seaduses sätteid küll ei leidu, kuid selle seaduse elluviimise määruse § 20 näeb ette, et eraldatavaile maakohtadele juurdepääsuteede rajamisel loetakse maakorralduse piirkonnaks peakoht ja sellel asuvad eraldamisele kuuluvad rendikohad või väikemajapidamised — s. o. mõeldakse nende kohtade korraldamisel ka teede rajamist Maakorralduse seaduse alusel²⁴.

Linnades ja alevites ning alevikkude ehituspiirkondades asetsevate rendimaade korraldamise seaduse alusel võib teatavil eeldusel kinnistusühikuist, mis kuuluvad kogukonna, asutiste ja eramaade hulka ja asetsevad seaduse pealkirjas nimetatud maa-aladel, eraldada rendiõiguse alusel kasustatavaid maid (senise kasustamise suuruses, kuid mitte üle 70 aari) obrokiühikuiks maakasustaja või maaomaniku nõudel. Maa tegelik eraldamine peakohast obrokiühikuks teostatakse Maakorralduse seaduses ettenähtud korras. Sama seaduse § 7 II lõige lausub eriti tänavate kohta: „Maade korraldamisel määratakse tarviduse korral kindlaks ka tänavate võrk, kusjuures uute tänavate rajamiseks ja olevate tänavate õgvendamiseks või laiendamiseks vajalik maa-ala eraldatakse Maakorralduse seaduses ettenähtud alustel.“ Kuigi nimetatud seaduses räägitakse üldiselt tänavatevõrgust, tuleks

²² J. Mitnits, *op. cit.* (nota 20), lk. 254–255.

²³ Koguk., asutuste ja erarendimaade korraldamise seaduse § 19.

²⁴ Vrd. Maakorralduse seaduse § 53 (teede alla maa muretsemine).

siiski seaduse mõtte järgi vahet teha ühelt poolt linnade ja alevite ning teiselt poolt alevikkude tänavate vahel. Ehitatakse ju linnad ja alevid ainult plaanide kohaselt, mis kinnitatud vastavalt Ehitusseaduses²⁵, Linnaseaduses²⁶ ja Aleviseaduses²⁷ määratud korras. Linna ja alevi plaanile kantakse ka liiklemiseks tarvilikud tänavad (uulitsad, sõidu- ja kõnniteed), millede ehitamine ja korrashoid on seadusega tehtud linnade ja alevite kogukondliku omavalitsuse ülesandeks²⁸. Linna ja alevi plaani järgi tänavate alla võetav maa-alala läheb vastava linna või alevi omanduseks kas vabal kokkuleppel või sundvõõrandamise korras (tasu eest)²⁹. Ei või kuidagi oletada, et seaduseandja oleks tahtnud rendimaade korraldamisel linnades ja alevites lubada, et avalikkude tänavate võrgu neis määraksid linna- ja alevivolikogude ja nende otsuste kinnitamise instantside asemel maakorralduse asutised ning teiselt poolt — et asjaosalised peaksid nende tänavate alla andma maad tasuta ja väljastpoolt maakorralduse piirkonda tänavate alla võetud maa eest maksma tasu vasta-vaile omanikele (Maakorralduse sead. § 53).

Linnades ja alevites ning alevikkude ehituspiirkondades asuvate rendimaade korraldamise seadusega kehtivuse kaotanud Alevites ja alevikkude ehituspiirkondades asuvate rendimaade korraldamise seaduses³⁰ oli otseselt ette nähtud ainult alevikkude tänavatevõrgu määramine (§ 7). Pealegi oli viimasel juhul mõeldud mitte avalikke tänavaid (teid), vaid erateid, nagu selgub selle seaduse elluviimise määruse³¹ § 4-st, kus muuseas on öeldud: „Teede alla võetud maa eest maksavad tasu need maaomanikud, kelle huvides tee rajamine sünnib.“ Selle määruse kohaselt tuli rendimaade korraldamisel alevites aluseks võtta Teedeministeeriumi poolt kinnitatud alevi administratiivpiirkonnas planeerimise kavas

²⁵ VSK XII k. 1. j., § 177, 178.

²⁶ VSK II k., § 2 p. 1, § 62 jt.

²⁷ VSKK 187 — 1917. a., art. 1082, § 3 p. 3, § 61 p. 12 jt.

²⁸ Linnaseaduse § 2 p. 4 (VSKK 1917. a., art. 869) ja Aleviseaduse § 3 p. 4.

²⁹ Ehitusseaduse § 177 täiendus (RT 1924 — 68, art. 26 — linnade kohta) ja Ehitusseaduse § 177 täiendamise seadus (RT 1925 — 191/192, art. 113 — alevite kohta).

³⁰ RT 1928 — 104.

³¹ RT 1932 — 79.

ettenähtud teedevõrk (§ 3). Ka ei ole näit. Mustvee alevi administratiivpiirides Maakorralduse seaduse maksmapanemise seadusega seelselt volikogult „alevi ehituspiirkonna planeerimise (tänavate võrgu) kava“ ülesseadmise õigust ära võetud või antud seda õigust paralleelselt ka maakorralduse asutistele, vaid alevivolikogule on ainult kohustuseks tehtud esitada nimetatud kava kinnitamiseks Ehitusseaduses ettenähtud korras enne maakorralduse kava koostamist (§ 3).

Kõige selle pärast tuleks arvata, et Linnades ja alevites ning alevikkude ehituspiirkondades asuvate rendimaade korraldamise seaduses on tänavate võrgu all mõeldud mitte linna- ja aleviplaanile kantavaid avalikke tänavaid, vaid eratänavaid (teid), kuivõrra need on tarvilikud korraldatavate rendimaakohtade huvides, mis tarvidus võib peamiselt olla küll alevikes, — linnades ja alevites võib-olla väljaspool ehituspiirkondi.

IV. Nagu eeltoodust nähtub, on nende maakorralduse tööde (laiemas mõttes) otstarve, kus tarvilisel korral võib teostuda uute teede rajamine, kinnisvaradele sobiva asetuse ja kuju andmine nende kinnisvarade ratsionaalsema kasutamise võimaldamiseks ja teatavil juhtudel ka nende kinnisvarade kasustajate juriidilise seisukorra kindlustamine. Maakorralduse objektiks on teatavad kinnisvarad ja nende organiseerimise huvides toimub kogu maakorralduse tegevus. Muidugi on maakorraldusest huvitatud ka üldsus, riik, kuid maakorraldusest saadav kasu ei ole üldsusele otsene, vaid kaudne. Seega tingib ka maakorraldus iseenesest ainult nende uute teede avamise, mis on tarvilikud korraldatavate kinnisvarade huvides. Järelikult oleks tulnud erandid, millal teid oleks võinud maakorralduse menetluses avada peale korraldatavate kohtade tarviduste, kas maaomaniku isiklikes huvides või ka üldsuse huvides, Maakorralduse seaduses ja sellele viitavates eriseadustes *expressis verbis* väljendada. Sellel seisukohal asub nähtavasti ka Riigikohus. Riigikohtu Adm.-osakond omas otsuses 30. X 1934 (adm. toim. 465 — II) Kogukonna, asutuste ja erarendimaade korraldamise seaduse alusel koha eraldamise asjas väidab: „Maakorralduse seaduse § 52 ja Koguk., asut. ja erarendimaade korr. seaduse elluviimise määruse § 20 kohaselt on maade eraldamisel maakorraldusest tingitud üksnes juurdepääsutee rajamine eraldatud kohale...“ ja samas otsuses allpool: „Maakorraldu-

sest on üksnes tingitud ikkagi juurdepääsutee rajamine kohale ja tarbekorral ühendustee rajamine üksikute osade vahel. Teede rajamine, mis võib olla küll koha kasutaja huvides, kuid ei ole tingitud väikekoha korraldamisest eelpoolnimetatud seaduse põhjal, võib ikkagi toimuda erateede avamise korras vastastikkusel kokkuleppel³².

Pöördudes enne lõpliku otsuse tegemist Maakorralduse seaduse eelnõu juurde kuuluva materjali poole, leiame Vabariigi Valitsuse seletuskirjast maakorraldusel rajatavate teede kohta järgmist: „Samuti tuleb maakorralduse komisjonidel otsustada, millised maakorralduse all olevatel maadel lasuvad servituudid tulevad tühistada (§ 7), sest osa servituutidest, nagu teede servituudid, muutuvad otstarbetuks, sest maakorraldusel saavad kõik maatükid varustatud juurepääse teedega.“ Mis on aga need Vabariigi Valitsuse seletuskirjas nimetatud „juurepääse teed“, jääb selgusetuks, sest tolleaged sedaduslikud aktid säärast tee nimetust ei tundnud. Praegu kehtiv Maanteede seadus tunneb juurdepääsuteede all erateid (§ 66), mida võib avada tarvitamiseks nagu teisigi selles seaduses ettenähtud erateede liike — väljapääsu- ja ühendusteid — servituudiõiguse alusel. Kui seaduseandja ei pooldanud Maakorralduse seaduse andmisel servituudiõigust maakorralduse menetluses avatava tee tarvitamise õigusliku alusena, siis võib sellest järeldada vaid seda, et seaduseandja eelistas servituudiõigusele mõnda teist eraõiguse instituuti, nagu seda näemegi allpool.

Nõnda võib eespool-õeldu põhjal väita, et nii Maakorralduse seadus kui ka viimasele viitavad praegu kehtivad „eriseadused“ näevad ette ainult erateede (tänavate) avamist (rajamist).

V. Erateed alluvad peamiselt eraõiguse sättele. „Erateede avamine, korrashoid ja sulgemine oleneb maaomanikkude eneste vabast äranägemisest, nende poolt sõlmitud lepingutest või teistest neile kohuslikkudest eraõiguslikkudest aktidest,“ lausub Maanteede seaduse § 65. Kuid sellest üldreeglist leiame seadustes ka erandeid. Näit., eratee avamine võib teostuda ka sunniviisiliselt kas kohtu või haldusorgani poolt. Maanteede seadus ise annab eratee sunniviisiliseks

³² Vt. J. Valge, Riigikohtu administratiiv osakonnas 1933. ja 1934. a. lahendatud küsimusi, 1935, lk. 97.

avamiseks ühe võimaluse, kui viimases on öeldud: „Erandina eelseisvast üldreeglit on kinnisvara omanik või omandusõiguse viisil valdaja, kellel kinnisvara korrapäraseks ja otstarbekohaseks kasutamiseks tarvisminev ühendus üksikute kinnisvarade osadega või avaliku teega ei ole teostatav oma maa kaudu, õigustatud nõudma tarviliku väljapääse-, juurdepääse- või ühendustee avamist oma kinnisvara heaks, kas alaliseks või perioodiliseks tarvitamiseks“ ja nagu nähtub sama seaduse § 67-st, avatakse sääraseil asjaoludel tee asjasthuvitatud isiku nõudel sunniviisiliselt, arvestamata vastaspoole tahtmist, kui asjaosalised ei saavuta ise kokkulepet tee avamise, selle asetuse või ulatuse kohta. Kuid tee tarvitamise aluseks on selgi korral eraõiguslik instituut, antud juhul servituudiõigus³³. Sunniviisilise eratee avamise otsustab Maanteede seaduse järgi maavalitsus (resp. aj. maavalitsus)³⁴.

Erateid võib sunniviisiliselt avada ka kohus BES § 941, 1251 ja 1253 alusel pärandi, ühisvara jne. jaotamisel, jaotatavate kinnisvara osade teeservituudiõigusega (BES § 1118—1126) koormamisega. Samuti ka maakorralduse asutised Maakorralduse seaduse alusel, sest viimase seaduse § 3 järgi teostatakse maakorralduse tööd kas asjaosaliste omavahelisel kokkuleppel või kokkuleppe puudumisel — sunniviisiliselt³⁵.

Maanteede seaduse § 65-st järgnes, et eratee tarvitamine põhineb eraõigusel. Seejärgi võib maaomanik BES § 871, 873 jt. alusel põhimõtteliselt ka oma maad tarvitada teena (liiklemiseks) kas ise või lubada seda kasustada teisel isikul,

³³ Maanteede sead. § 67.

³⁴ Maanteede sead. § 79—80, 82—84.

³⁵ Võib tekkida kahtlus, kas pole BES-s ja Maakorralduse seaduses ettenähtud eratee sunniviisiline avamise võimalus kaotatud Maanteede seadusega kui hilisema seadusega, sest üldkorra järgi „*lex posterior derogat priori*“. Selles tuleb asuda küll eitavale seisukohale. Maanteede seaduse § 89 on üldiselt öeldud, üksikuid seadusi nimetamata, et kehtivuse kaotavad „kõik seni maksvusel olevad seadused, mis käivad maanteede ehitamise, parandamise ja korrashoiu ning järelevalve kohta“. Teede „avamine“ ja „ehitamine“ ei ole identsed mõisted, nagu nähtub Maanteede sead. § 15-st, samuti ei kata Maanteede seadus neid eritarvidusi, mis tekivad eespool-nimetatud seaduste rakendamisel, mil kohtul või haldusasutisel tuleb omal suval (mitte tingimata asjasthuvitatud isiku nõudel) erateid avada teiste ülesannete täitmisel. Maakorralduse seadus ja BES esinevad kui eriseadused eratee avamisel, mispärast uue üldseaduse vaikumisel kehtivad need vastavas osas edasi põhimõtte järgi: *Lex posterior generalis non derogat legi priori speciali*.

nii kuidas ta seda heaks arvab. Teisest küljest võib aga maaomanik oma maa tarvitamist teena igal ajal igaühele ära keelata, kui teisel isikul võõra maa kasustamiseks õiguslik alus puudub³⁶. Et võõra maa tarvitamine poleks sõltuv ainult selle omaniku heaksarvamisest, tuleb kolmandal isikul tee tarvitamise võimalus kindlustada endale mõne eraõigusliku instituudi alusel, mis võib teostuda, nagu nägime, kas kokkuleppel või sunniviisiliselt.

On täiesti selge, et ka maakorraldusel avatava erateo tarvitamine peab tuginema mõnele eraõiguslikule instituudile, mis tuleb määrata tee avamise otsustamisel, sest vastasel korral oleks tee avamise otsus sisutu ja õiguslike suhteid mitteloov. Milline eraõiguslik instituut peab olema maakorraldusel avatavate erateede tarvitamise aluseks, seda Maakorralduse seadus jälle *expressis verbis* ei väljenda. Servituudiõigus langeb võimalikest alustest kohe välja, kuna Maakorralduse seadus annab maakorralduse asutistele ainult õiguse teatavil tingimusil servituute kaotada, kuid mitte uusi asutada³⁷. Vähemalt pole maakorralduse asutistel kehtiva Maakorralduse seaduse järgi õigust sisse seada uusi servituute sunniviisiliselt, vastu maakorralduse osaliste tahtmist³⁸.

Pöörates tähelepanu teede jaoks maa võtmisele, näeme, et uuestirajatavate teede alla võetakse maakorraldusel maad Maakorralduse seaduse § 53 kohaselt kõigist maakorralduse piirkonda arvatud kinnisvaradest ning tee rajamisel välja-poole korralduspiirkonda maksavad maakorralduse osalised tee alla võetud maa eest tasu vastavaile maaomanikele. Kuigi seadus väljendab „võetakse maa-ala“ maakorralduse osaliste maast, ei näe ta aga ette, et see maa-ala mõne kolmanda isiku omandusse läheks. Tee alla määratud maa-ala ei või muutuda ka peremeheta maaks, sest „*res nullius cedit primo occupanti*“³⁹ ja maakorralduse osalised võiksid lihtsalt oma

³⁶ Vt. BES § 874. — Erandid on kehtivad üldhuvides, näit., Tuletõrje seaduse (RT 1926 — 39, art. 304) § 26 järgi on maa-alade... omanikud ja valdajad kohustatud tuletõrjele ja politseile kahjutule korral võimaldama pääsu oma maa-aladele.

³⁷ § 7.

³⁸ Maakorralduse seaduse § 3 järgi on maakorralduse tööde täitmisel esijoones mõõtuandvad asjaosaliste kokkulepped ja ainult viimaste puudumisel viiakse maakorralduse tööd täide sunniviisiliselt. Asjaosalistel peaks aga õigus olema rajatavate teede tarvitamise õigusliku aluse üle omavahel kokku leppida.

maast ja ühtlasi ka õigusest teele ilma jääda. Võib ainult järeldada, et korralduspiirkonnas teede alla võetud maa-ala jääb endiselt maakorralduse osaliste omandusse, ainult et see ei jää nende endiste kinnistusühikute koosseisu, vaid sellest tuleb moodustada eriühik — teekrunt —, mis kuulub kõigi maakorraldus-piirkonda arvatud kinnisvarade omanikkude omandusse (ühisomandusse). Korralduspiirkonnas teede alla arvatud maa-alaga tuleb liita veel väljaspool korralduspiirkonda teede tarvis võõrandatud maa-ala, mis kui korralduspiirkonda arvatud kinnisvarade poolt ühiselt omandatu kuulub BES § 927 ja 928 jõul samuti nimetatud isikute ühisomandusse. Seega on seaduseandja maakorraldusel eelistanud teede tarvitamise tiitlina omandiõigust servituudiõigusele, vastupidi Maanteede seadusele⁴⁰.

Maakorraldusel rajatavate teede korrashoiu küsimust Maakorralduse seaduses pole eriti normitud, mispärast on nende teede korrashoiu alal kohaldatavad sellekohaste üldseaduste (Maanteede sead. ja BES) sätted. Maakorraldusel rajatavaid teid pole seni maakorralduse menetluses korda seatud, küll on maakorraldusel rajatavate teede kordaseadmine (ehitamine) maakorralduse menetluses asjaosaliste ühisel jõul ja riigi kaasabil teataval määral võimalik uue maakorralduse seaduse eelnõu järgi.

VI. Mis puutub meie maakorralduse asutiste praksisesse, siis on see mitmeti erinev eespool-tehtud järeldusist.

Väljudes teede liikidest, võib teha vahet kahesuguse praksise vahel: ühel pool käsitatakse maakorralduse menetluses avatavaid teid maakorralduse asutiste poolt kui era-

³⁹ BES § 590, 591, 749 ja 750.

⁴⁰ Vabariigi Valitsuse seletuskirjast Maanteede seaduse juurde (III Riigikogu protok. Lisad — Lisa nr. 24) selgub, et nimetatud seaduse koostamisel on kaalutud ka sundkorras avatava eratee tarvitamise juriidilise aluse otsimisel maa-ala eraldamist, s. o. teeluse maa-ala maanõudja omandusse andmist, mis moodus on jäetud kõrvale, arvestades maa-ala eraldamise raskusi. Maakorraldusel on aga maa-ala eraldamine hoopis lihtsam. Hinge- ja lapimaade kruntimisel loetakse korralduspiirkonda arvatud maa-ala korraldamise seisukohalt ühiseks massiks (unifikatsioon), millest rajatakse asjaosalistele uued krundid endiste kruntide väärtuste kohaselt. Enne uute kruntide lõplikku eraldamist tuleb kindlaks määrata asjaosalistele tarvilikud teed, mille alla mineva maa-ala väärtuse võrra on vaid tarvis vähendada asjaosaliste saadaolevat osaväärtust teistes kruntides.

teid, teisal — kui avalikke teid. Esimene käsitusviis esineb näit. Võru (resp. end. Petseri) maakorralduse komisjoni, teine — Saare maakorralduse komisjoni praksises. Teistes maakorralduse komisjonide tegevuspiirkondades, välja arvatud Viru maakorralduse komisjoni tegevuspiirkond, on maakorralduse töid veel üldse vähe lõplikult teostatud.

Võru maakorralduskomisjoni tegevuspiirkonna hinge- ja lapimaade kruntimise kavades leidub teede osas järgmine punkt (p. 3): „Kõikidele peremeestele jääb õigus endiseid ja uuesti rajatud teid ja tänavaid sõiduks ja karjaajamiseks tarvitada, mille juures teede korrashoidmine lasub üldisel alusel külakogu peal.“ Et nimetatud maakorralduse kava osa on vastavale plangile trükitud, võib arvata, et näidatud praksis on seal ühtlane. Siin pole kahtlust, et maakorraldusel rajatavaid teid on käsitatud kui erateid — teed on rajatud teatavate üksikute kinnisvarade omanikkude (peremeeste) kasuks. Seejuures ei ole aga tealustest maa-aladest moodustatud erikrunte, vaid teede alused maa-alad on arvatud üksikuile asjaosalisile eraldatud kinnisvarade koosseisu ning säärastelt ka kinnistatud. Järelikult kõigi asjaosaliste kinnisvaradelt proportsionaalselt teede tarvis võetud maa-ala on jaotatud üksikute kinnisvarade vahel reaalselt, kuid mitte seejärgi, kuidas ühelt või teiselt kinnisvaralt maad võeti, vaid kui suur teeposa sattus ühe või teise krunti.

Arvestades asjaolu, et maaomanikul on alati õigus oma maad tarvitada teena, mis õigus järgneb omandiõigusest, siis näitena toodud maakorralduse kava eeskirjal on tähtsus vaid selles mõttes, kuivõrra see loob õigusi teiste kruntidesse projekteeritud teede tarvitamiseks. Juriidiliselt võib mainitud kava osaga määratud tee tarvitamise õigust kvalifitseerida kui servituudiõigust.

Peale maakorralduse kava kinnitamist tuleks aga maakorralduse menetluses asutatud tee servituudiõigused kanda kinnistusregistrisse, sest Maakorralduse seaduse § 83 kohaselt „kinnistusjaoskonnas märgitakse kõik muudatused, mis järgnenud maakorraldusest“. Kinnistamine on käesoleval korral tingimata tarvilik ka asjaõiguse tekkimiseks võõrale kinnisvarale, kuna erand on selles tehtud vaid seadusjärgsete servituudiõiguste suhtes (BES § 1262, 1264 ja 3004). Kinnistamiseni on kokkuleppel asutatud või kohtu ja haldusorgani poolt määratud servituudiõiguse puhul asjaosaliste vahel vaid

isiklik vahetõde. Käesolevate ridade kirjutaja teada ei ole aga henge- ja lapimaade kruntimise kavade alusel kinnistusregistrisse tee servituudiõigusi sisse kantud. Maakorraldusel tee tarvitamise aluseks ettenähtud servituudiõiguse kinnistamise ärajäämisega on seega tee rajamise toiming jäänud poolele teele peatuma.

Võib kerkida küsimus, mis tähtsus on asjaolul, et nii olemasolevad kui ka maakorraldusel rajatavad teed kantakse maakorralduse plaanile (maakorralduse plaanist endast küll ei selgu, millised teed olid enne maakorraldust ja millised on rajatud maakorraldusel), mis revideeritakse katastriametis (end. maamõõdu ametis) ja kinnitatakse Maakorralduse Peakomisjoni poolt korraldaval istungil⁴¹. Kinnitatud plaanidest saadetakse ära kirjad kinnistusjaoskonda, kuna algplaanid hoitakse alal katastri arhiivis (end. maamõõdu arhiivis)⁴². Peale kinnistamise läbiviimist tuleb veel asjaosalistele anda kinnitatud plaanidest väljavõtted⁴³.

Maakorralduse seadus ise ei normi teede märkimist plaanidele. Kohaldatavad on siin need seadusandlikud aktid, mis käsitlevad üldiselt maamõõtmist ja maaplaanide valmistamist. 1926. a. Maakorralduse seaduse kehtimise ajal on maamõõtmise ja maaplaanide valmistamise alal üksteise järel kehtinud mitmed sellekohased juhtnõõrid. Selles ajajärgus pikema aja on kehtinud 21. okt. 1927 Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud Maamõõtmise ja maakatastri plaanide valmistamise juhtnõõrid⁴⁴. Mainitud juhtnõõris on antud asjas oluline tähtsus § 33-l, milles muu seas öeldud: „Situatsioonina võetakse üles kõik kõlvikud, hooned, teed, kraavid, aiad j. m.“ Nimetatud andmed kantakse juhtn. § 53 järgi situatsioonina maaplaanile. Teiselt poolt tuleb vahet teha, nagu näeme allpool, nende juhtude vahel, kus tee märgitakse plaanile teeservituudi kinnistamiseks kinnisvara teatavale reaalosale.

⁴¹ Maakorrald. sead. § 71.

⁴² Maakorrald. sead. § 80, 83.

⁴³ Maakorrald. sead. § 80.

⁴⁴ RT 1927 — 102, RT 1928 — 14, RT 1929 — 64. Nimetatud juhtnõõri väljaandmise alusena on märgitud ka Maakorralduse seaduse § 84. Viimane paragraaf jättis Maakorralduse seaduse „tegeliku maksmapanemise“ ühes õigusega anda korraldavaid määrusi Vabariigi Valitsuse ülesandeks. — Vt. ka Põllutöömistri Juhatuskiri katastriametile kinnistamiseks esitatavate maakatastri plaanide valmistamiseks (RT 1930 — 54).

Nõnda kantakse teed ühelt poolt plaanile „situatsioonina“, samuti kui maakõlvikud, kraavid, metsad jne., s. o. graafilise kujutise andmiseks maapinna teatavate iseärasuste ja maapinnal asetsevate objektide kohta. Situatsioonina teede plaanile kandmine ei loo teede suhtes veel kellelegi mingisuguseid õigusi. Plaanile märgitud situatsioon annab ainult mõõtmisaegse pildi loodusest (neid andmeid saab näit. kasustada kinnisvara maksustamise otstarbeks), mis võib hiljemini igal ajal looduse jõul, inimkäte läbi jne. muutuda, ilma et vajaks kohe plaanil äramärkimist. Aegade jooksul muutunud situatsioon võetakse jälle üles, kui on tarvis kinnisvara uut mõõtmist mõnesuguseks Notariaalsead. § 340¹ ettenähtud toimingu sooritamiseks⁴⁵. Kuigi nimetatud juhtnõõride juurde kuuluvatest tabelitest on näha, et nii erateed kui ka teised teed, millistena on näidatud näit. „kraavitatud ja sillutatud tee“, „sillutamata tee“, „jalgrada“ jne., mis antud tunnuste järgi võivad olla küll nii avalikud kui ka erateed, kantakse plaanile igaüks isesuguste joontega (kahes värvis), siis ei muuda ka see asja seisukorda. Nimelt ei nõua ei nimetatud juhtnõõrid ega ka teised seaduslikud aktid, et teede märkimisel situatsioonina plaanile oleks tingimata tarvilik aluseks võtta otsuseid, lepinguid jt. akte, millega on määratud tee juriidiline olemus. Tee märkimine plaanile ühe või teise liigi all oleneb tegelikult plaani valmistaja maamõõtja arusaamisest ja suvast.

Ka praegu kehtiva Maamõõte seaduse elluviimise määruse ja juhatuskirja⁴⁶ § 115, 159—161, 178, 194—195, 204 jt. järgi tuleb teed ühelt poolt plaanile märkida situatsioonina.

Eespool-öeldust erinevat tähtsust evib tee plaanile kandmine neil kordadel, kui teeservituut asutatakse mitte kogu kinnisvarale, vaid kinnisvara teatavale reaalosale. BES § 1099 ja Not. seaduse § 310 p. 2 järgi on servituudiõiguse asuamine kinnisvara reaalosale täiesti võimalik, mida tuleb aga väljendada kinnistamise aluseks olevates aktides ja dokumentides.

Maanteede seaduse järgi asutataksegi kõik sunniviisiliselt sisseseatud teeservituudid ainult kinnisvara reaalosale, mille asukoht määratakse täpselt sellekohasel plaanil (kaardil) ja vastav maa-ala tähistatakse teenõudja palvel looduses piiri-

⁴⁵ RT 1934 — 27.

⁴⁶ RT 1936 — 43, art. 338.

märkidega⁴⁷. Samuti tuleb ka Maamõtte seaduse elluviimise määruse ja juhatuskirja § 134 — II lõike ja § 211 kohaselt valmistada servituut-alade pinnalise ulatuse määramiseks vastava lepingu lisana (mõeldav muidugi ainult neil kordadel, kui leping näeb otseselt ette servituudiõiguse asutamist kinnisvara osale) maaplaan ja servituut-alad looduses tähistada ajutiste märkidega või piirimärkidega, kui vastavad maa-alad ei asetse püsivates looduslikes piirides.

Viimastel juhtudel on tee maaplaanile märkimine tarvilik kinnisvara osa määramiseks, millele asutatakse teeservituudiõigus.

Plaanide revideerimine katastriameti poolt ja kinnitamine Maakorralduse Peakomisjoni poolt ei või kuidagi muuta plaanidele kantavate andmete tähendust.

Kui Notariaalsead. § 340¹ ettenähtud juhtudel esitatakse maaplaanid kinnistusjaoskonnale teiste dokumentide lisana teatavate kinnistustoimingute läbiviimiseks, siis sellejuures ei kuulu aga kunagi kinnistamisele maaplaanid, „tak kak v plane ukrepljat netšego s totški zrenija proizvodstva krepostnõh del“⁴⁸ ega ka asjaõiguslik toiming kui tervik, vaid ainult konkreetset õiguslikud vahekorrad, mis kantakse kinnistusjaoskonna ülema otsuse alusel kinnistusregistrisse. Nii ei muuda ka maaplaanide paigutamine kinnistustoimetusse plaanidele märgitud tee andmete tähendust.

Plaanid on kinnistamisel tarvilikud kinnistusühikute samasuse kui ka kinnisvara kindla reaalosa määramiseks, kui õigused kinnistatakse ainult kinnisvara osa kohta⁴⁹.

Mis puutub eriti avalikesse teedesse, siis ütleb nende plaanile märkimise kohta ühenduses nende teede tarvitamise õigusega Maanteede sead. § 50 järgmist: „Avalikkude teede tarvitamist ei tohi takistada ega lõpetada maaomanik või maapidaja, kelle piire tee läbistab, vaatamata sellele, kas nad märgitud või mitte kinnistusraamatutes ja nende juurde kuuluvates dokumentides või kaartides.“

Kokkuvõttes võib öelda, et meie kehtiv õigus ei tunne mingisuguseid „kaardi- või plaaniteid“, mille juures tee maaplaanil märgitud olek iseenesest annaks kellelegi selle tee

⁴⁷ Vt. Maant. sead. § 78, 79, 82 ja 84.

⁴⁸ A. Bašmakov, Osnovnõja natšala ipotetšnago prava, Libava 1891, lk. 141—142.

⁴⁹ Bašmakov, *op. cit.*, lk. 138—143.

tarvitamise õiguse, vaid tee tarvitamise õigusi määravad ikka avalikkude teede puhul kompetentsete asutiste sellekohased otsused ja erateede puhul lepingud, testamendid, kohtu- ja haldusorganite otsused jne., millega on loodud säärane eraõiguslik vahekord, mis võimaldab teatavale isikule võõra kinnisvara tarvitamist teena.

Saare maakorralduse komisjoni poolt kinnitatud lapi- maade korraldamise kavades leidub teede kohta nõue, et maakorralduse osalised on kohustatud maakoha plaanil näidatud teed hoidma vabad „üldtarvitamiseks“. Üldtarvitamise õigus on omane aga ainult teatavat liigi avalikele asjadele. Üldtarvitamiseks seisavad asjad (*res publico usui destinatae*, *Sachen im Gemeingebrauch*) on säärased asjad, mida igaüks võib ilma ametiasutise eriloata vabalt tarvitada; nende asjade hulka kuuluvad näit. avalikud teed, avalikud jõed jne.⁵⁰

Maakorraldusel krunditud kinnisvarade suhtes tuleks aga säärast tee vabakshoidmise kohustust kvalifitseerida kui nende kinnisvarade avalikõiguslikkude servituutidega koormamist. Viimane koormamine kui eraõiguse valdkonda tungimine võib aga küll õigusriigi printsiipide järgi toimuda ainult seaduse volitusel⁵¹.

Sellega on viimatinimetatud maakorralduse komisjoni otsustes maakorraldusel avatavaid teid käsitatud kui avalikke, millede avamine ei kuulu aga kehtivate seaduste järgi maakorralduse asutiste kompetentsi. Materiaalselt inkompetentse asutise otsus on haldusõiguses valitsevate vaadete järgi tühine, mida iga asutis ja isik võib võtta kui olematut⁵². Ka on isegi küsitav, kuivõrra asjaosaliste enestegi tarviduste rahuldamine on antud juhul kindlustatud.

Nagu nägime eespool, ei muutu tee avalikuks õiguse mõttes ka siis, kui tee aluse maa-ala omanikud või teised õigustatud isikud hoiavadki tegelikult erateid vabadena üldiseks liiklemiseks. Viimasel korral on ka maaomanikul või teisel õigustatud isikul vabaks hoitud erateed õigus igal ajal üldiseks liiklemiseks sulgeda⁵³.

Vaadates asjale ka sisuliselt, ei saa tunnistada otstarbe-

⁵⁰ Fleiner, *op. cit.*, lk. 366 jj. — Maanteede sead. § 1.

⁵¹ Vt. Fülster, *op. cit.*, I, lk. 352. — Fleiner, *op. cit.*, lk. 333 jj.

⁵² Vt. Fülster, *op. cit.*, I, lk. 228. — Fleiner, *op. cit.*, lk. 203—205.
— Riigikohtu adm. osak. toim. 1926 — nr. 472.

⁵³ Vt. Maant. sead. § 65. — Fülster, *op. cit.*, II, lk. 404.

kohaseks, et iga vähingi tee põllule, karjamaale või mõnele teisele kõlvikule kannaks avalikku iseloomu, millel võib vabalt igauks liikuda. Avalik tee nõuab ka tingimata sunduslikku korrashoidu ja ametiasutiste järelevalvet korrashoidu kohustuse täitmise üle, mis oleks asjatu erahuvi valdkonda tungimine ning osutuks tunduvas koormaks järelevalveasutistele. Ka peaks siis iga kord nende teede sulgemist või sihi muutmist, mida võib tingida kinnisvarade jaotamine, majapidamise tsentrumi muutmine ja teised säärased asjaolud, otsustama mõni ametiasutis, harilikult see, kes tee avas⁵⁴, kuigi teest on tegelikult huvitatud ainult üksikud isikud⁵⁵.

Maakorraldusel *de lege ferenda* oleks küll soovitatav, et maakorralduse läbiviimisel leiaks teostamist ka tarvilikkude uute avalikkude teede avamine maakorralduse asutiste ja Maanteede seaduses ettenähtud asutiste koostööna. Maakorraldus, eriti laiaulatuslikkude lapimaade korralduspiirkondade juures, pakub teede rajamiseks ideaalseid, harva korduvaid võimalusi. Maakorralduse teostamisel on teede alla maade muretsemine lihtsam, ei riiva tunduvalt üksikuid kinnisvarasid, krunte saab rajada uue teevõrgu kohaselt jne.

VII. Allpool käsitleme mõne sõnaga ka teede sihi muutmist, mis teostatakse maakorralduse menetluses.

Tee sihi muutmise all (*Verlegung*) tuleb mõista ühe tee sulgemist ja selle asemele teises kohas uue tee avamist, millel sama otstarve⁵⁶. Kui tee asukoha muutmisel muudetakse ka tee otstarvet, tee liiki, siis võib kõne olla ainult uue tee avamisest ja oleva tee sulgemisest, mitte aga tee sihi muutmisest.

Seame üles küsimuse: milliste teede sihti võib 1926. a. Maakorralduse seaduse alusel muuta?

Maakorralduse seadus ka seekord püstitatud küsimusele otsest vastust ei anna, vaid määratleb vastavaid teid negatiivselt: tee sihti võib muuta „väljaspool klassiteid“ olevatel teedel⁵⁷. Peab siis leidma need tee liigid, mis esinevad „väljaspool klassiteid“.

⁵⁴ Vrd. Maant. sead. § 15.

⁵⁵ Avalikke teid ei saa sulgeda eraõiguslikkude tehingutega. — Vrd. nota 3. — Fleiner, *op. cit.*, lk. 368.

⁵⁶ Vt. Fülster, *op. cit.*, II, lk. 416.

⁵⁷ § 52.

Maakorralduse seaduse kehtimahakkamisel oli olukord teede liigitamise alal väga kirju. Tol ajal puudus veel ühtlane kord üle riigi, nagu praegu⁵⁸.

End. Liivimaa kub. osas oli Maakorralduse seaduse kehtimahakkamisel teede liigitamise peamiseks aluseks Liivimaa teede instruksioon, mis avaldatud Liivimaa kub. valitsuse käskkirjaga 18. sept. 1859. a., nr. 145. Nimetatud instruksioon jaotas kõik talupoegade ehitamisele ja korrashoiule kuuluvad teed viide klassi nende väiksema või suurema liiklemise ja tähtsuse järgi. Selle instruksiooni täiendusena esines Liivimaa kub. valitsuse käskkiri teede korrashoiu järelevalve üle, mis avaldatud „Liivimaa Kub. Teatajas“ 18. okt. 1891, nr. 116. Viimases kinnitati, et kõik ühiskondlikud teed jaotatakse 1859. a. instruksiooni kohaselt viide kategooriasse. Kõik need ühte või teise klassi (kategooriasse) võetud teed võiks siis lugeda „klassiteedeks“. Väljapoole „klassiteid“ jäid nn. „erateed“, millede ehitamine, korrashoid ja sulgemine olenes mõisa piirkonnas mõisnikest, valla piirkonnas — talupoegade kogukonnast.

Hiljemini tuli ühiskondlikele teedele juurde uus tee liik, nn. „teedekapitali teed“, millede ehitamine ja korrashoid teostus teedekapitali arvel.

End. Eestimaa kub. osas kehtis 1926. a. teede liigitamise alusena 1905. a. järjekorralise Eestimaa maapäeva otsuse kohaselt välja antud ja Eestimaa kubeneri poolt kinnitatud „Reeglid teede ja sildade ehitamise asjas Eestimaa kubermangus“. Nimetatud reeglid jaotasid siin kõik ühiskondlikud teed nende otstarbe ja valitsemise korra kohaselt kuude kategooriasse. Esimeses kategoorias esinesid teedekapitali teed.

Toodud teede jaotusega ühenduses kerkivad üles mitmesugused raskused. Näit., kui võtta Liivimaal „klassiteedena“ ainult nimetatud viide klassi kuuluvaid teid, siis on asja sisuliselt võttes arusaamatu, miks end. Liivimaa osas võib teede sihti muuta teedekapitali teedel, väiksema tähtsusega teedel aga mitte. Kuid jätame siin olukorra üksikasjalise vaatluse kõrvale, sest see oli kehtiv vaid lühikest aega.

1928. a. hakkas kehtima Maanteede seadus, mis tühistas senised teeliigid ja nägi ette uued teeliigid ühtlaselt üle riigi.

⁵⁸ Vt. lähemalt *nota* 5 loendatud kirjandus.

Maanteede seadus tunneb ka klassiteid⁵⁹ ja peale nende veel teisi teeliike. Kuna Maakorralduse seadus ise ei määratle „klassiteede“ mõistet, siis tuleb pöörduda nende seaduse-normide poole, kus see määratlus antud. Juriidiliselt on käesoleval korral tegemist peidetult väljendatud viitega⁶⁰. Kui viitav norm ei nimeta viidatavat normi kindlate allikate järgi, loetakse viidet ehtsaks⁶¹ ja säärasel korral viidatavate normide muutmisel tuleb käsitada sel alal uuel kehtima-pandud norme⁶². Järelikult tuleb „klassiteede“ mõiste mää-ratlemisel praegusel ajal arvestada Maanteede seaduse norme.

Maanteede seaduse järgi kuuluvad klassiteed avalikkude teede hulka. Peale klassiteede tunneb Maanteede seadus ava-likkude teedena veel avalikke talve- ja jalgteid⁶³, era-kulul ehitatavaid ja korraspeetavaid avalikke teid⁶⁴ ning sääraseid varem aegadel avatud avalikke teid, mis pole võetud Maanteede seaduses ettenähtud klassi ega liiki, kuid millede sulgemiseks pole veel maavalitsus (resp. aj. maa-valitsus) luba andnud⁶⁵.

Avalikkude teede kõrval esinevad erateed.

Seejärgi tuleb jõuda otsusele, et praegusel ajal võib Maa-korralduse seaduse alusel muuta sihti: 1) väiksema täht-susega avalikel teedel ja nimelt: avalikel talve- ja jalgteedel, erakulul ehitatavatel ja korraspeetavatel avalikel teedel, enne Maanteede seaduse kehtimahakkamist avatud avalikel teedel, mis pole võetud Maanteede seaduses ettenähtud klassi ega liiki⁶⁶, ja 2) kõigil erateedel.

⁵⁹ § 3.

⁶⁰ A.-T. Kliimann, Normitehnikast administratiivprotsessi õigu-ses, Õigus 1930, nr. 2, lk. 67—69.

⁶¹ Kliimann, *op. cit.*, lk. 71.

⁶² Kliimann, *op. cit.*, lk. 71—72.

⁶³ § 3.

⁶⁴ § 4.

⁶⁵ § 6.

⁶⁶ Kuigi Maanteede seaduse § 11 on ette nähtud, et sihi muut-mise avalikel erakulul ehitatavatel ja korraspeetavatel teedel, avalikel talve- ja jalgteedel otsustab maavalitsus, pole ka siin alust arvata, et Maanteede seadusega oleks teede sihi muutmist sisalduvad normid Maa-korralduse seaduses oma jõu kaotanud. Esiteks Maanteede seadus või-maldab tee sihi muutmist iga tarviduse korral, Maakorralduse seadus aga — kui tarvidus on tingitud maakorraldusest või eriseadusest. Maa-korralduse seadus esineb seega antud asjas kui *lex specialis*. Teiseks, Maanteede seaduse § 89, milles üldiselt on loendatud need teede

Kuna sihi muutmise õigus avalikel erakulul ehitatavatel ja korraspeetavatel teedel, avalikel talve- ja jalgteedel kuulub üldkorras maavalitsustele (resp. aj. maavalitsustele) ja maakorralduse asutiste tegevus sel alal on vaid erakordne, on teedevõrgu otstarbekohase väljaarendamise huvides tarvilik, et maakorralduse asutised peaksid avalikkude teede sihi muutmisel lähemat kontakti maavalitsustega.

Vanemate alimentaarkohustusest.

I. Tjutrumov.

Küsimus laste õigusest saada vanematelt ülalpidamist kuulub tähtsaimate probleemide hulka tsiviilõiguses, seda enam, et — nagu näeme allpool-õeldust — käesoleva aja tsiviilõiguses ei pühenda küllaldast tähelepanu ülalpidamise kohustustele. Ometigi lähedaste veresugulaste abistamise küsimus kahtlemata vastab täiesti sotsiaalse abistamise ideele ja kuigi nii *ex-Vene*¹ kui ka Balti õigus² sisaldavad üldise normi selle kohta, et vanemad on kohustatud andma lastele nende seisusele ja võimetele vastavat ülalpidamist, seal-samas mainitud seadused aga piiravad nende isikute ringi, kes on kohustatud ülalpidamiseks, ega väljenda seda aluspõhimõtet küllaldase täpsusega. Seepärast kerkibki praktikas sageli küsimus: Kas ulatub selline alimentaarkohustus ainult laste täisealiseks saamiseni või ületab ta ka nende täisealisuse piiri? Kehtiv õigus, käsitledes alimentaarkohustusi abikaasade, vanemate ja laste vahel, räägib vaid kohustusest anda ülalpidamist kas alaealistele või vanemate võimu all olevatele lastele,

korraldamise alad, milliste kohta käivad varem kehtinud seadused muutuvad kehtetuks, pole teede sihi muutmist nimetatud. — Vrd. *nota* 35.

⁶⁷ Nende teede hulka, milliste sihti võib Maakorralduse seaduse alusel muuta, peaksid kuuluma ka riigimaade planeerimise korras projekteeritud „juurepääsu teed“ (vt. Riigimaade planeerimise tehn. juhtn. § 45 ja 54). Riigimaadest planeeritud maakohtade ostu-müügi lepingute järgi „ostja kohustub ostetud maakoha plaanil näidatud teed üldtarvitamiseks vaband hoidma“, s. o. nimetatud „juurepääsuteid“ on võetud kui avalikke.

¹ Svod zakonov, X k. 1. j., § 172.

² BES § 159.

kuid pole kahtlust, et selline kitsas arusaamine alimentaar-kohustusest ei ole sugugi kokkukõlas selle sotsiaalse abistamise ideega, mis on tema aluseks, sest ülalpidamise kohustuse lähtemomendiks peab olema mitte laste täisealiseks saamine, vaid laste võime iseseisvalt endale eluülalpidamist teenida ning varandusi soetada. Täiesti õieti ütlevad *ex-Vene* tsiviilseadustiku koostajad (art. 405), et seni kui lapsed pole ette valmistatud vanemate poolt nende jaoks määratud tegevusele ega suuda veel end toita enda tööga, peavad vanemad kandma laste ülalpidamise kohustusi, sest üldine norm, mis kohustab vanemaid oma lapsi ülal pidama ja mis leidub kõikides seadusandlustes, on täiesti õigustatud loomuliku seosega mainitud isikute vahel³, — ning see loomulik vanemate kohustus anda oma lastele ülalpidamist on rajatud põhimõttele, et lapsed kas hoopis on võimetud või mitteküllaldaselt võimelised ise hoolitsema oma ülalpidamise soetamise eest. Seepärast lasubki vanematel kohustus kasvatamise abil anda lastele selleks vajalikku ettevalmistust, kusjuures see kohustus peab kestma selle ajani, kus lapsed osutuvad võimelisteks iseseisvalt teotsema, mis ühelt poolt võib saabuda veel enne täisealiseks saamist, näiteks tütre suhtes, kes abiellunud, mille puhul, nagu teada, tema ülalpidamise kohustus lasub tema mehel. Teiselt poolt aga laste vajadus saada vanematelt ülalpidamist võib ka ületada selle täisealisuse piiri, kui lapsed ei saa läbi ilma vanemate hooleta⁴.

Esitatud vaatekoht vanemate alimentaar-kohustusele nende laste suhtes on täiesti omaks võetud ka Lääne-Euroopa seadusandluste poolt. Kui peatume mõnedel neist, peamiselt muidugi uuematel seadustikkudel, siis näeme, et näiteks Saksa tsiviilseadustik sisaldab endas normi, mille järgi otsejoones sugulased on kohustatud andma üksteisele ülalpidamist⁵, rakendades seda normi ühteviisi nii alaealiste kui ka täisealiste laste kohta, silmas pidades vaid seda tingimust, et ülalpidamist võib nõuda ainult see, kes ise ei suuda end ülal pidada⁶ ja et ei loeta kohustatuks andma ülalpidamist seda

³ *Ex-Vene* Tsiviilseadustiku eelnõu, prof. I. Tjutrumovi väljaandes, I, lk. 333.

⁴ *Ibid.*, lk. 334.

⁵ BGB § 1601.

⁶ BGB § 1602.

isikut, kes oma teiste kohustuste tõttu ei jõua anda ülalpidamist, sest tal viimasel juhul endal tuleks jääda ilma eluülalpidamise vahendeist, mis vastavad tema seltskondlikule seisundile⁷. Ja kui Saksa tsiviilseadustik räägib ülalpidamise andmisest vanemate poolt nende täisealistele lastele, siis ainult seoses sellega, et kui lastel on oma varandus, vanemad peavad andma ülalpidamist seevõrra, kui võrra seda ei võimalda laste varanduse sissetulekud ja laste enda isiklik teenistus⁸.

Samuti ka Šveitsi tsiviilseadustik sisaldab üldnormi selle kohta, et otsejoones sugulased — alanejad ja ülenejad, aga ka vennad-õed — on kohustatud andma üksteisele ülalpidamist juhtumil, kui ilma selleta keegi neist satuks puudusse⁹, ja seadus ei ütle, et selline alimantaarkohustus kehtib vaid alaealiste laste suhtes.

Samasuguseks näiteks võib olla ka Saksa tsiviilseadustik, kus leidub norm selle kohta, et vanemate kohustus anda oma lastele ülalpidamist tekib juba siis, kui laste varanduse sissetulekutest ei piisa nende ülalpidamiseks¹⁰, kusjuures, kui ülalpidamiseks kohustatud isikul puuduvad selleks võimalused, viimane on sellest kohustusest vaba, ajani, kui tal jälle osutub võimalus ülalpidamiseks¹¹.

Kokkuvõttes, kehtivate Lääne-Euroopa seadusandluste järgi tähtaeg, milleni vanemad on kohustatud oma lapsi ülal pidama, ei sõltu mitte laste täisealiseks saamisest, vaid üldse tingimuste saabumisest, millistes lapsed ise on suutelised end ülal pidama.

BES asub ses küsimuses üldiselt samal seisukohal, kohustades vanemaid andma ülalpidamist lastele, olenemata nende täisealiseks saamisest¹², kusjuures laste õigus nõuda vanematelt ülalpidamist on tingitud, ühelt poolt, võimetusest ise soetada ülalpidamiseks vajalikke vahendeid teenistuse abil¹³, teisest küljest, ka küllaldasel määral isikliku vara puudumisest.

⁷ BGB § 1603.

⁸ BGB § 1602.

⁹ ZGB § 328.

¹⁰ Saksa tsiviilseadustik § 1845.

¹¹ Saksa tsiviilseadustik § 1848.

¹² BES § 199, 202, 1825, 1851.

¹³ BES § 202.

Buengneri arvates lapsed on võimetud ise soetama eluüalpidamist ka sellistel juhtudel, kui nad, olgugi võimelised teenima üalpidamist, peavad seda tegema neile täiesti mittekohase tööga. Küsimus üalpidamiseks vajalikkude vahendite soetamise võime ja võimetuse kohta kuulub kohtute otsustamisele¹⁴.

Ex-Vene Senat on seda küsimust ka korduvalt arutanud ja lahendas seda ikka jaatavas mõttes, leides, et vanemate kohustus oma lapsi üal pidada ei lõpe lapse täisealisusega, vaid võib kesta ka üle selle tähtaja, kui lapsed vajavad veel vanemate hoolt¹⁵, kus — muuseas — ka täisealine tütar, kellel puuduvad isiklikud vahendid elamiseks, on õigustatud nõudma oma vanematelt üalpidamist¹⁶. Seega hageja — tütar, peab — vastavalt TKS § 366 väljendatud põhimõttele — ainult tõendama, et tal puuduvad tema seisusele vastavad eluüalpidamiseks vajalikud vahendid¹⁷.

Samuti ka Vetoškini protsessis¹⁸ *ex-Vene* Senat seletas, et asjasse puutuvate seaduste üldise mõtte kohaselt vanemate kohustus oma lapsi üal pidada ei ole piiratud ühegi tähtajaga ja kestab selle ajani, kuni lapsed seda vajavad. BES järgi, isegi varaühisuse vältel, üleelanud abikaasa on kohustatud üal pidama ja kasvatama lapsi¹⁹, kusjuures BES § 1825 on mõelnud selliseid lapsi, kes vajavad üalpidamist, nende hulgas ka täisealised lapsed²⁰.

Küsimus vanemate kohustusest teatavatel tingimustel üal pidada ka oma täisealisi lapsi, on üles kerkinud tihti ka juriidilises kirjanduses, kus ta on lahendatud enam-vähem ühesuguselt ja nimelt ka jaatavas mõttes. Nii, näiteks, prof. Šeršenevitši arvamus järgi vanemate alimenterne kohustus ei sõltu mitte laste täisealisusest, vaid tingimustest, millistes lapsed ei ole võimelised end üal pidama teenistusega, isikliku varanduse sissetulekutega või abiellumise tagajärjel²¹. Prof. Sinaiski arvates ka täisealised

¹⁴ Buengner, Alimentationspflicht, lk. 145 jj.

¹⁵ *Ex-Vene* Senati otsus 1893/106.

¹⁶ *Ex-Vene* Senati otsused 1910/7, 1907/94, 1893/106.

¹⁷ *Ex-Vene* Senati otsus 1907/94.

¹⁸ *Ex-Vene* Senati otsus 1880/182.

¹⁹ BES § 1825.

²⁰ *Ex-Vene* Senati resolutsioon 1905/8218.

²¹ G. Šeršenevitš, Utšebnik russkago graždanskago prava, 1914, II, lk. 321.

lapsed, kui nad pole suutelised töötama, on õigustatud saama vanematelt alimente, sest vanemate ja laste vaheliste suhete moraalseks aluseks on vastastikune toetamise kohustus²², kusjuures — prof. Sinaiski arvates — vanemlik alimentaarne kohustus, olles samal ajal laste õigus, ei sõltu mingil viisil ühe või teise abikaasa poolt temale kuuluva vanemliku võimu teostamisest. Seepärast kumbki vanematest peab, vastavalt oma sissetulekutele, osa võtma ka nende laste ülalpidamisest, kes jäetud teise vanema juurde²³.

Ka prof. Beljatskin²⁴ pooldab vanemate alimentaar-kohustuse laiendamist täisealistele lastele. Prof. Beljatskini arvates on vanemate alimentaarsete kohustuste tekkimisel arusaadavaks lähtekohaks laste võime soetada ja teenida ülalpidamist, sest alimentaar-kohustuse eesmärgiks on valmistada lapsi iseseisvaks elamiseks. Teatava ees saavutamiseni (lapseiga) ei ole mingit kahtlust sellise kohustuse kehtivuse kohta, kusjuures ta vaieldamatult lõpeb tütre abiellumise puhul. Täisealisuse saabumine on vaid üldreegel kohustuse lõppemiseks. Erandjuhuna see alimentaar-kohustus võib lõppeda enne selle tähtaja saabumist, teiselt poolt aga see kohustus võib ulatuda ka ajale peale täisealiseks saamist, kui lapsed veelgi vajavad ülalpidamist.

Erandina prof. Zagorovski²⁵, toetudes VSK X k. 1. j. § 172 täht-tähesele väljendusele, leiab *ex-Vene* õiguse suhtes, et vanemate alimentaarne kohustus kestab vaid laste täisealisuse saabumiseni.

Eespool-toodud väidetest peaks aga olema täiesti küllalt selleks, et meil kehtivate tsiviilseaduste seisukohast tunnustada, et vanemate alimentaarset kohustust oma laste suhtes, teatavatel tingimustel, tuleb laiendada ka üle laste täisealisuse piiride, kui nad tõesti seda vajavad.

See oma olemuselt õiglane ja otstarbekohane põhimõte tuleks võtta ka meie Tsiviilseadustiku eelnõusse. Samal ajal

²² V. Sinaiski, Osnovõ graždanskago prava, II, lk. 336.

²³ Vt. Läti abieluseadus, § 56.

²⁴ S. Beljatskin, Tšastnoje pravo (Kurs graždanskago prava, 1928), lk. 634.

²⁵ Zagorovski, Otnošenija meždu roditeljami i detmi, i. Žurnal ministerstva justitsi, 1902, nr. 1.

aga TS eelnõu, taganedes kehtivate seaduste seisukohast, küllaldase alusega mitte üksnes ei piira sugulaste hulka, kes on kohustatud maksma alimente oma veresugulastele, vaid ka sisuliselt püstitab kitsendava normi (§ 364), mille järgi vanemad on kohustatud hoolitsema ainult nende võimu all olevate laste elu ning tervise eest, ja ainult, kui lapsed on kehaliselt või vaimselt vigased ja seetõttu ei suuda end ülal pidada, siis peavad vanemad neile andma ülalpidamist ka pärast täisealiseks saamist.

Mis puutub alimentaarsete kohustuste jaotamisse mõlemal vanemal vahel, siis TS eelnõu seisukoht ses küsimuses, et see kohustus kuulub lapse isale ja emale ühiselt (§ 363), on täiesti õiglane, muidugi sel eeldusel, et emal on selleks vajalikud ainelised vahendid ka olemas. Prantsuse²⁶ ja Itaalia²⁷ õiguse järgi, nagu teada, lastele ülalpidamise andmise kohustus langeb mõlemale vanemale ühiselt „proportsionaalselt vanemate jõukusega“, nagu seda väljendab Itaalia tsiviilseadustik²⁸. Samuti ka *ex-Vene* õiguse järgi²⁹ lastele ülalpidamise andmise kohustus oli mõlema vanema ühine kohustus, vastavalt kummagi varanduslikule seisundile, s. t. kui isal polnud küllaldaselt vahendeid lapse ülalpidamiseks, emal aga neid oli, siis emal lasuski lapse ülalpidamise kohustus.

Mis puutub BES seisukohta ses küsimuses, siis, niipalju kui saab otsustada § 199 allikate põhjal, samuti § 199 kõrvutamise abil § 9 ja § 200, kohustus lapsi ülal pidada esmajoones lasub alati lapse isal, ja alles siis emal, nagu see on ka mõnede teiste Lääne-Euroopa seadusandluste järgi³⁰, kus kohustus lapsele ülalpidamist anda esmajoones ka langeb lapse isale ning alles selle järel emale. Nimelt sel juhul, kui emale kuulub lapse varanduse suhtes vilikasustuse õigus, ta on ka kohustatud lapsi ülal pidama, jättes isa teisele kohale. Selline üldine isa eelistatud alimentaarne kohustus laste suhtes on seletatav isa seisundiga perekonnas, kus ta esineb perekonnapeana, lapse ja naise varanduste vilikasustajana, olles

²⁶ Code civil, art. 203.

²⁷ Codice civile, art. 138.

²⁸ Vt. Laurent, Cours élémentaire de droit civil, I, lk. 195.

²⁹ Svod zakonov, X k. 1. j., § 172.

³⁰ Näiteks BGB § 1606, samuti Preisi, Saksi, Austria jt. seadused.

sealjuures siis ka kohustatud kandma perekonnaelu kohustusi³¹.

Üldse tuleb silmas pidada, et alimentaarne kohustus sõltub kohustatud isiku tegelikust võimest seda täita (varanduse olemasolu ja töövõime) ning õigustatud isiku toetuse vajadusest³².

Ühe abikaasa surma korral, kuni kestab varaühisus ja varandus pole jaotatud³³, olgugi et lastele kuulub mõtteline osa ühisvarast, viimased ei ole õigustatud seda käsutama erinevalt kaasomanikkude õigusest. Lapsed võivad ainult nõuda ülalpidamist üleelanud abikaasalt³⁴, olenemata sellest, kas lapsed on täisealised või mitte, sest BES § 1825 ja 1851, kohustades üleelanud abikaasat oma lapsi ülal pidama ja kasvatama, kahtlemata on silmas pidanud üldse kõiki lapsi, kes vajavad kasvatamist ja ülalpidamist³⁵. Teatavad erinevused BES vastavate paragraafide redaktsioonis, kus § 1825 räägib Liivi linnaõiguse järgi vanemate kohustusest lapsi ülal pidada ja kasvatada, § 1851 Eesti maaõiguse järgi räägib vaid laste ülalpidamisest, on seletatavad seega, et § 1851 puudutab ainult lapsi, kes saanud täisealiseks, samal ajal aga § 1825, seoses § 1822 ja 1823, on silmas pidanud kõiki lapsi, nende hulgas ka alaealisi, ning seepärast § 1825, olles rakendatav nii ühtede kui ka teiste laste suhtes, erinevalt § 1851 redaktsioonist, räägib nii ülalpidamisest kui ka kasvatamisest, olenedes sellest, milliseid lapsi puudutab ülalpidamise ja kasvatamise küsimus.

Ülaltoodud tingimustel, üleelanud abikaasa siiski ei või ilma laste nõusolekuta ei võõrandada kinnisvarasid, ei koor-mata laste mõttelisi osi sunnistega, ega neid panditada või muul teel neid kasustada oma huvides ja laste kahjuks³⁶.

³¹ Zwingmann, IV, nr. 493.

³² Vt. BGB, § 1603; Austria tsiviilseadustik, § 143; Saksi tsiviilseadustik, § 1848; Code civil, art. 208, 209; Codice civile, art. 138.

³³ BES § 1857.

³⁴ BES § 286, 1825, 1851.

³⁵ Ex-Vene Senati resolutsioon 1905/8218.

³⁶ BES § 1850. Vt. ka Zwingmann, I, nr. 58; III, nr. 324; IV, nr. 524.

Vastuseks „Kriminaalõiguse teooriast ja praktikast“ autorile.

H. Kristal.

Artiklis „Kriminaalõiguse teooriast ja praktikast“¹ on R. I. peale muu arvustavalt käsitelnud meie juriidilises kirjanduses kehavigastuste liigituse kohta esitatud seisukohti. Mõned R. I. artiklis toodud mõtted lubavad oletada, et selles osas on R. I. oma arvustuse objektiks võtnud allakirjutanu töödes² esitatud vaateid kehavigastuste liigitusest kehtivas KrS-s. Peatun järgnevalt nende arvustavate märkuste juures ainult küsimuse praktilise tähtsuse pärast.

R. I. leiab, et seisukoht, mille järgi „kehaorgan“ KrS §-s 432 ei ole mahult identne organi loodusteadusliku käsitusega, vaid kitsam, hõlmates ainult § 431 loendatud organid, ei olevat kokkukõlas kehtiva õigusega ja seetõttu, et andvat praksises ebaõiglasi tulemusi, ka mitte kokkukõlas tegeliku õigusemõistmise huvidega.

Seni kui pole näidatud, et teatav teoreetiline seisukoht on vastuolus kehtiva õigusega, ei väära seda seisukohta ka see mitte, et ta praktilisel rakendamisel annab ebaõiglasi tulemusi. Viimane asjaolu võib näidata ainult seda, et kehtiv õigus ei rahulda õiguspoliitiliselt, et on vajaline tema reformimine. Kui aga näidatakse, et teoreetiline seisukoht on vastuolus kehtiva õigusega, siis on ta vääratud, olenemata sellest, milliseid tulemusi, õiglasi või ebaõiglasi, annaks tema jälgimine praksises. Kui alamal on siiski vaadeldud ka R. I. arvustuse seda osa, mis räägib ebaõiglastest tulemustest, siis ainult selleks, et selgitada arvustatavat seisukohta konkreetsete näidete varal ja näidata, milliseid tulemusi tema jälgimine praksises võiks anda. Esijoonel peatun aga R. I. nende väidete juures, milledega ta püüab näidata arvustatava seisukoha vastuolu kehtiva õigusega.

1. Kõigepealt näib R. I. kahtlevat selles, kas üks ja sama termin võib õigusnormistikus omada teissugust tähendust kui loodusteaduses või mõnel muul alal. Kuid teatavasti võib üht ja sama mõistet tähistada mitme erineva terminiga ja ümberpöörduvalt: üks ja sama sõna võib olla terminiks mit-

¹ Vt. „Päevaleht“ 1937, nr. 41 ja 43.

² Vt. „Õigus“ 1935, nr. 7, 8, ja „Õigus“ 1936, nr. 2.

mele erinevale mõistele. Nii ei ole siis iseendast võimatu, et ka „organ“ õigusteaduses võib omada teissugust tähendust kui loodusteaduses. Ja kui R. I. väidab, et „organi mõiste on üldiselt omane ainult³ loodusteadusele ja mitte ühelegi teisele... teadusharule...“, siis küsiksin, kas organ loodusteadusliku ja organ riigiõigusliku mõistena on identsed? Sellega ma muidugi ei taha väita seda, et riigiõiguslik organ ja kehaorgan KrS § 432 identsed on. Kehaorgani kohta olen väitnud ainult seda, et ta KrS § 432 elemendina on mahult kitsam kui organ loodusteaduslikus käsituses. Analoomilisi näiteid võib tuua väga palju. Nii ei ole KrS-s esinev teo mõiste mitte identne psühhofüsioloogilise teo käsitusega, vaid avaram, sest tegu KrS-s hõlmab ka nn. refleksi-liigutused ja liigutused, mis toimuvad *vis absoluta* sunnil. Seda mitte seepärast, et see kellelegi nii „meeldib“ või et keegi „heaks arvab“ seda väita, vaid puhtloogilise paratamatuse tõttu. Ja kas ei ole juristid palju vaieldud küsimuse üle, millisest momendist peale on antud inimene surmamise objektina ja millise momendini on antud loode? Eks ole nad siingi püstitanud „omapäraseid“ teooriaid. Kui R. I. selles, et õigusnormistikus esinev termin võib tähenduselt erineda samast terminist mõnel teisel alal, näeb „kõikide abinõudega väljamõeldud“ ja „omapärast“ tõlgendamist, siis pean tähendama, et selle „abinõu“ leiutamise au ei kuulu mitte minule.

R. I. kirjutab: „Võib muidugi ütelda, et kui teooria ülesseadja räägib, et organi mõiste raskete kehavigastuste juures ei vasta loodusteaduslikule mõistele, siis ei taha tema sellega sugugi ütelda, et loodusteaduslikku organi mõistet tuleb täieliselt eitada, vaid ta tahab ainult ütelda, et seda mõistet tuleb raskete kehavigastuste määramisel piirata.“ Kuid seda mitte ainult ei võid öelda, vaid just peaks ütlema, sest minu töödes on korduvalt ja selgelt toonitatud mahu piiramist⁴. Aga ka mahu piiramine ei näivat paikapidavana, sest küsimus seisvat ainult selles, kas raskete kehavigastuste liiki kuuluvad kõikide organite või ainult § 431 loendatud organite ajutised vigastused⁵. Arvestades aga või-

³ Sõrendus minult. H. K.

⁴ Vt. „Õigus“ 1935, lk. 307, 360 jj.

⁵ Et organi piiramisel olevat „tegemist ainuüksi seaduse tõlgitsemisega“, selles olen R. I.-ga täiesti ühel arvamusel.

malust, et mahu piiramine võib toimuda veel mõnes teises ulatuses, seaksin küsimuse nii: kas piiramine on põhjendatud ja kui on, siis kuidas piirata?

Mis puutub esimesse küsimusse, siis leiab R. I., et piiramine ei olevat põhjendatud, väites, et interpretatsiooni reeglid ei lubavat seda: tõlgendada võivat „ainult seadust, mis puudulik, selgusetu või vastoluline, mitte aga seadust, millest mitmeti aru saada ei või“. Rasket kehavigastust käsitlev sätte ja selles esinev kehaorgan olevat aga mõttelt täiesti selged. Küsiks in aga, kuidas jõuda veendumusele, et mingi seadus on puudusteta, vastuoludeta, selge? Kas ei ole selleks vajaline vähemalt nn. grammatiline interpretatsioon? Kuid jäägu siinkohal R. I. käsitus interpretatsioonist lähemalt analüüsimata⁶. Olulisena olgu märgitud ainult järgmist: näib, et R. I. ei arvesta süstemaatilist interpretatsiooni, mis norme subordineerides ning koordineerides viib sageli loogilise paratamatusega üksiku normi esialgse, tema teistest normidest isoleeritult vaatlusel saadud sisu laiendamisele või kitsendamisele. Nii on ka KrS § 432 sisalduva sättega. Ainult selle sätte teistest täiesti isoleeritud, seejuures grammatilisel interpreteerimisel võidakse ehk väita, et ta on sisult selge ja et tema piiramine pole vajaline. Teisiti aga selle sätte kõrvutamisel § 433 ja § 438 sisalduvate sätetega. Kr-S on kehavigastused eristatud kolme liiki, peale selle on ses ette nähtud isikuvastane vägivald. Järelikult: nii kolm kehavigastusliiki kui ka isikuvastane vägivald peavad olema sisustatavad ja sisult eristatavad. Raske kehavigastusena (§ 432) on käsitatavad: 1) elule mittekardetavate jäävate tervisriikete ja 2) elule mittekardetavate ajutiste, kuid seejuures kehaorgani talit-

⁶ R. I. väide, et selgete seaduste tõlgendamise keeld olevat võetud omaks ka meie KKS-s, on ekslik.

KKS § 14, mis nagu iga teinegi õigussäte allub interpretatsioonile, on öeldud:

Esiteks: „kõik kohtuasutised on kohustatud asju lahendama seaduse täpse mõtte kohaselt“. See tähendab: interpretatsiooni sihina on siin mõeldud seaduse — ja nimelt iga seaduse — täpse mõtte kindlakstegemine.

Teiseks: „kui seadus, millega arutatav tegu on karistuse ähvardusel keelatud, on puudulik, selgusetu või vastuoluline, rüleb otsus rajada seaduste üldisele mõttele“. Sellega on antud teatav juh is puudulikude jne. seaduste interpreteerimiseks. Sellest aga pole järeldatav, et on keelatud interpreteerida seadusi, mis ei ole puudulikud jne. Selline järeldus oleks võimatu ka siis, kui § 14 puuduks esimene lause.

luse katkemisega seoses olevate tervisriikete tekitamine. Kerge kehavigastusena (§ 433) — elule mittekardetavate ajutiste tervisriikete tekitamine. Kehaorgan ja selle talitluse ajutine katkemine määravad raske kehavigastusena käsitatavate elule mittekardetavate ajutiste tervisriikete kogu. On ilmne, et sellest, missuguses ulatuses käsitada kehaorganit § 432, oleneb see, millised ajutised elule mittekardetavad tervisriiketed on erandina viidud kergetest raskete liiki. Käsitades kehaorganit, nagu seda teeb R. I., mahult identsena organiga loodusteaduslikus mõttes, tuleks arvestada esiteks seda, et loodusteaduse seisukohalt on organina käsitatav iga väikesingi kehaosa, millel täita mingi eriline bioloogiline funktsioon; teiseks — organi relatiivsust, sest see, kas teatav kehaosa on käsitatav ühe organina või aga teise organi osana, oleneb sellest, missugusest funktsioonist lähtutakse. Seepärast — ja sellega olen põhjendanud kehaorgani piiramist ka oma töödes⁷ —, käsitades kehaorganina § 432 igat organit, muutuks piir raske ja kerge kehavigastuse vahel ebamääraseks, s. t. piir nende kahe liigi vahel poleks täpselt tõmmatav. Kui seejuures mõista kehaorgani talitluse katkemise all nii talitluse täielikku kui ka osalist halvamist, siis muutuks kerget kehavigastust käsitlev säte sisutuks, sest peaaegu kõik tervisriiketed on seoses mingi organi talitluse häire või halvatusena. § 432 oleks sisustatav siis veel vaid § 438 arvel. Teatav piir oleks küll tõmmatav sellega, et talitluse katkemine tähendab kehtiva õiguse seisukohalt ainult täielikku ja ajutist organi halvatumist. Kerge kehavigastusena esineks siis ükskõik millise organi tegevusvõime ajutine ja osaline halvamine. Arvestades aga organi relatiivsust, jääks piir siiski ebamääraseks: sest teatavat kehaosa võib võtta nii iseseisva organina kui ka teise organi osana, ja vastavalt sellele võidakse konkreetsetes kehavigastustes näha kas ühe organi täielikku halvatumist või teise, mille suhtes esimene on käsitatav osana, osalist halvatumist.

Igal juhtumil avarduks kehaorgani käsitamisel mahult identsena organiga loodusteaduslikus käsitusena raske kehavigastus ulatuselt niivõrra, et ta hõlmaks raskuselt erinevaid tervisriikkeid. Seda põhjendav mõttekäik minu töödes on üldjoontes järgmine⁸. § 431 loendatud organite vigastused on

⁷ Vt. „Õigus“ 1935, lk. 360—361, ja „Õigus“ 1936, lk. 88—90.

⁸ Vt. „Õigus“ 1935, lk. 300—301, 305, 360—361.

käsitatavad ülraskete kehavigastustena ka siis, kui nad ei ole elukardetavad. Sellega on tehtud erand ülraskete kehavigastuste üldtunnusest — elukardetavusest. Sellest, et mitte kõikide, vaid ainult ses §-s loendatud organite vigastamine on käsitatav ülraske kehavigastusena ka siis, kui vigastus ei ole elukardetav, järeldan, et KrS omistab neile organitele erilise bioloogilise tähtsuse ja et erand on tehtud just viimase arvestusest. Raske kehavigastusena käsitab KrS mitteelukardetavate, kuid jäävate tervisriikete tekitamist. Erandina ka mitteelukardetavate ajutiste, mis seejuures seoses kehaorgani talitluse katkemisega. Siingi on tehtud erand ühenduses organiga. Sellest, et mitteelukardetava, kuid jääva tervisrikke kõrval käsitataks raske kehavigastusena ka kehaorgani talitluse ajutist katkemist, järeldan, et siingi esinev erand on tehtud mitte kõikide, vaid ainult teatavate, KrS seisukohalt bioloogiliselt tähtsamate organite suhtes.

Kas see on KrS vastavatest sätetest järeldatav, selle üle võib vaielda, see pole aga mingi opereerimine õiglusega, nagu seda R. I. ekslikult arvab⁹.

Mis puutub sellesse, kuidas piirata, siis tuleb küsida, kas ja missugune kriteerium on selleks tuletatav kehavigastust käsitlevatest sätetest. Oma töös¹⁰ olen näidanud, et sellena esineb organi eriline eluline (bioloogiline l. m.) tähtsus, ja et kriteeriumi selleks, mis KrS seisukohalt esineb seesuguse organina, annab § 431. Küsimus, kas on antud kehaorgan § 432 mõttes või mitte, ei oleks aga lahendatav näit. seejärgi, kas normireakendaja oma vaba hinnangu või arstieksperdi hinnangu alusel leiab tervisrikke olevat raske või kerge¹¹. See oleks vastuolus § 432 mõttega, mille kohaselt kehaorgan ja selle talitluse katkemine määrab elule mitteelukardetava ajutise tervisrikke kuuluvuse raske kehavigastuse liiki, mitte aga ümberpöörduvalt — tervisrikke raskus seda, kas on antud kehaorgan § 432 mõttes või mitte. Viimane küsimus peab olema lahendatav sõltumatult ja mõjustamatult vigas-

⁹ Seepärast on ka ekslik R. I. arvamus, nagu tuleks mulle selgitada mõningaid metodoloogilisi algtõdesid — vahet käsitluse vahel *de lege lata* ja *de lege ferenda*, samuti vahet teooria ja seadusandluse ülesannete vahel.

¹⁰ Vt. „Õigus“ 1935, lk. 300—301, 305, 360—362.

¹¹ Piiramist mõne vabalt võetud kriteeriumi alusel ei pooldaks vist ka R. I. mitte, sest see viiks sellele, mille eest ta hoiatab ja mida ta nimetab „korralageduseks“ õigusemõistmises.

tuse konkreetsest iseloomust ja selle hinnangust kohtu poolt. Vastava kriteeriumina on käsitatav, nagu märgitud, organi eriline bioloogiline tähendus. Küsimusele aga, milliseid organeid käsitab KrS sellistena, annab täpse vastuse § 431.

2. Lõpuks püüab R. I. näidata, et minu liigitus võib anda ebaõiglasi tulemusi. Nagu tähendatud, ei lahenda see veel küsimust, kas mingi teoreetiline seisukoht on väär või mitte. Mis puutub aga R. I. poolt toodud näidetesse, siis ei illustreeri need minu käsitust kehtivast õigusest õieti. R. I. kõrvutab kaks konkreetset kehavigastust: käenikastuse tekitamise, mis ekspertide arvates „on väga väikese tähtsusega, kuigi vigasaanu kätt nädal või paar tarvitada ei saa“, ja kopsu ning neeru haavade tekitamise, mis ekspertide arvates „on väga tõsise iseloomuga, põhjustavad pikemaajalise põdemise ja valmistavad põdejale suuri kannatusi, kuid elule... hädaohtlikud ei ole, kuna nad harilikult lõpuks paranevad“. Esimene, nagu väidab R. I., olevat minu liigituse alusel käsitatav raske kehavigastusena, teine — kergena. Kuid kumbki näide ei sisalda küllaldaselt andmeid selleks, et nende täpne kvalifitseerimine KrS alusel võimalik oleks¹².

Mis puutub esimesse näitesse, siis oleks oluline selgitada seda, kas käe tegevusvõime on täielikult halvatud — nagu näit. luumurde puhul — või ainult osaliselt. Kui osaliselt, siis on see minu liigituse seisukohalt käsitatav mitte raske, vaid kerge kehavigastusena¹³. Muide, ühes oma artiklis olen märkinud, et küsimuse lahendamine, kas tegevusvõime on täie-

¹² Küsimused, mille suhtes konkreetse kehavigastuse kvalifitseerimisel tuleks seisukoht võtta, oleksid järgmised.

Kas tervisriike on elukardetav? Kui on, siis olenemata organist ja rikke kestusest on antud üliraske kehavigastus. Kui ei ole elukardetav, siis on küsimuseks: kas on antud § 431 loendatud organi vigastus ja kas see seisneb organi tegevusvõime täielikus halvatuses? Jaataval korral on küsimuseks, kas on see jääv (üliraske kehavigastus) või on see ajutine (raske kehavigastus).

Kui ei ole antud § 431 loendatud organi vigastust või kuigi see on antud, kuid ilma tegevusvõime täieliku halvamiseta, siis kõikide elule mitte kardetavate vigastuste suhtes jääb küsida, kas on nad jäävad (raske kehavigastus) või ajutised (kerge kehavigastus).

Mõistagi ei saa ekspert küsimustele, nagu elukardetav või mitte, jääv või ajutine, vastata alati absoluutse kindlusega, küll aga suurema või väiksema tõenäosusega. See võib küll raskendada kohtule seisukohavõtmist, kuid ei vabasta teda sellest.

¹³ Vt. „Õigus“ 1935, lk. 308.

likult või aga osaliselt halvatud, oleneb kohtu hinnangust¹⁴. Piir osalise ja täieliku tegevusvõime halvamise vahel jääb praktilise pretsiseerida. Kahjuks ei esita R. I. mingisuguseid positiivseid aluseid raskete ja kergete kehavigastuste liigitamiseks. Seetõttu ei ole selge, kuidas oleks R. I. seisukohalt võimalik seda vigastust kui kehaorgani talitluse ajulist halvamist käsitada kerge kehavigastusena. Või oleks see igal juhtumil kvalifitseeritav raskena?

Mis puutub teise näitesse, siis oleks see minu liigituse alusel käsitatav kerge kehavigastusena ainult eeldusel, et vigastus pole elukardetav, et ta paraneb täielikult, jätmata kroonilist tervishäiret, ja et vigastus oli tekitatud ilma raske või üliraske kehavigastuse või tapmise tahtluseta. R. I. kirjeldusest aga ei nähtu, kuidas on mõeldud „paranemine“, kas ainult n. ö. surmast pääsemisena või täieliku paranemisena. Kui paranemine ei ole täielik, s. t. kui jääb mingi krooniline tervishäire, siis oleks mõeldav selle vigastuse käsitlemine raske kehavigastusena. Kuid lõplikuks kvalifikatsiooniks on vajaline selgus mitte ainult objektiivsetes elementides, vaid ka nn. subjektiivsetes, eeskätt tahtluse ja selle sisu suhtes¹⁵. On nimelt nii, et objektiivselt kergegi kehavigastus võib vastava tahtluse olemasolul osutada näit. üliraske kehavigastuse katseks. Mitte seepärast, et seda keegi nii „soovib“, vaid seepärast, et KrS vastavad sätted seda nõuavad.

Mõistan, et praktilises sageli raske ja isegi võimatu on küllaldaselt selgitada subjektiivse külje peenusi, kuid R. I. poolt toodud näide on objektiivselt iseloomult selline, et küsimus, millise tahtlusega toimus vigastaja, tõuseb paratamatult. Veel enam: toodud näide sisaldab küllaldaselt objektiivseid sümptoome, kui mitte tapmise katse, siis üliraske kehavigastuse katse kohta. Aga R. I. kirjeldusest ei nähtu sedagi, kas siis, kui kopsu ja neeru käsitadagi kehaorganina § 432 mõttes, nende vigastamine on kvalifitseeritav raske kehavigastusena, sest selleks on nõutav, et nende organite tegevus oleks täiesti katkenud. Arvab aga R. I., et § 432 alla on viidav ka kehaorgani talitluse osaline halvamine, siis jääb küsitavaks kerge kehavigastuse maht.

Niisiis selleks, et näidata minu käsituse ebaõiglasi tule-

¹⁴ Samuti piir jääva ja ajutise vahel. Vt. „Õigus“ 1935, lk. 308.

¹⁵ Vt. „Õigus“ 1935, lk. 362 jj., ja „Õigus“ 1936, lk. 87–88.

musi, peaks toodama näitena vigastus, mis, olles mõne § 431 mitteloendatud organi vigastamine, ei ole 1) elukardetav ega 2) jääv, mis 3) ei ole sooritatud raske või üliraske kehavigastuse või tapmise tahtlusega ja mis 4) samal ajal põhjustaks vastava organi talitluse täieliku ajutise katkemise. Ma ei eita seesuguse vigastuse võimalust, kuid olen juba varemini märkinud, et ei saa olla ideaalset kehavigastuste liigitust¹⁶. Viimases, nagu kvalifitseeritud ja privilegeeritudki tüüpides, avaldub kriminaalpoliitiline nõue: raskemale süüteo peab vastama raskem karistus. On teada selle nõude seadusandliku teostamisega kaasuvad kriminaalpoliitiline pluss ja miinus: esimeseks on kohtuniku suva piiramine süüteo raskuse hindamisel, miinuseks aga on nende elementide, mille alusel on moodustatud üksikud raskusliigid, n. ö. kahepalgelisus. Element, mida normilooja on hinnanud vastutust raskendavana, võib *in concreto*, seoses teiste asjaoludega, kaotada sisuliselt selle tähenduse või omandada isegi vastupidise tähenduse. Kui aga konkreetne tegu sisaldab ilmsesti tunnuseid, mis seaduses otseselt fikseerituna või sellest tuletatuna esinevad teatava liigi või tüübi oluliste elementidena, siis tuleb kohtul seda tegu vastavalt kvalifitseerida, küsimata, kas see on õiglane või mitte¹⁷. Normi rakendajale jääb ainult üks vabadus, see on vabadus, mis antud karistusraamiga. Viimase piirides, arvestades ja hinnates oma suva järgi konkreetse teo isepära, tuleb kohtul leida sellele isepäralt vastav karistus. Ebaõige oleks aga vastupidine: hinnata konkreetse vigastuse raskust suva järgi, siis vaadelda, mis sugune oleks sellele kohane karistus, ja siis, lõpuks, karistuse kohaselt anda vigastusele õiguslik kvalifikatsioon, s. t. määrata tema kuuluvus ühte või teise KrS-s ettenähtud raskusliiki. Ei pea unustatama seda, et KrS ei tunne kehavigastuste raskuse määramist vaba hinnangu alusel, vaid selles esineb süsteem, mis vastavate tunnuste abil määrab raskusliikide piirid seadustikus endas¹⁸.

¹⁶ Vt. „Õigus“ 1935, lk. 308.

¹⁷ Ses mõttes ebaõiglasi tulemusi võivad kehavigastuse piirides tingida peale „kehaorgani“ ka teised, seejuures vaieldamatud tunnused, nagu näit. elule mittekardetava tervisrikke jääv iseloom. Viimane ei tarvitse vaba hinnangu seisukohalt olla alati kehavigastuse erilise raskuse sümptomiks.

¹⁸ Vt. selle kohta „Õigus“ 1935, lk. 298—299.

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu.

Kas kohtuistungi protokollid võivad parandada korraldavate istungite kaudu?

Vastus: eitav.

Kohtuistungi protokollid ei või, nii kaua kui ta ei ole kõigi kohtuistungist osavõtnud kohtunikkude poolt alla kirjutatud, valmis protokolliks lugeda. Kõigil istungist osavõtnud kohtunikel on õigus ja kohus protokollid, kui ta ei ole ühiselt läbi vaadatud ja vastu võetud, kontrollida ja leides temas puudusi, nende parandamist nõuda ja allakirjutanute tähelepanu nendele pöörata. Protokoll loetakse lõplikult valminuks, kui kõik kohtunikud on temale alla kirjutanud. Ilmnevad pärast seda temas vead, siis võib neid parandada avalikul kohtuistungil ühes asjaosaliste väljakutsumisega. Korraldavate istungite kaudu on lubatud lahendada Kohtute seaduse § 151 p. 4 järgi vaid neid üksikute asjade menetlusel tekkinud küsimusi, mis TKS ja KKS eeskirjade järgi otse sel teel peab lahendamata, näit. TKS § 802¹ ettenähtud asjad.

(RkhÜ toim. nr. 64—1936.)

Kas peakaristus ja asekaristus aeguvad üheaegselt?

Vastus: eitav.

Peakaristus kui ka asekaristus on iseseisvad karistused. Side nende vahel seisab vaid selles, et teatavatel seaduslikkudel eeldustel asekaristus astub peakaristuse asemele, kuid ilma et see asjaolu riivaks asekaristuse iseseisvust. Selles mõttes erineb asekaristus oluliselt lisakaristusest. On aga asekaristus iseseisev karistus, siis tuleb tema suhtes ka kõik kriminaalõiguslikud üldnormid iseseisvalt rakendada, teiste seas ka aegumise eeskiri, mis on ette nähtud KrS § 69 p. 3. Viimane sisaldab teatavasti karistuste sooritamise aegumise instituti. KrS § 69 p. 3 räägib „otsuse täitmisele pööramise päevast“, kui selle liigi aegumise katkemise momendist, millisenä tuleb võtta mitte päeva, kus kohus vastava määrusega tunnistas otsuse seadusjõusse astunuks ja otsustas selle sooritamisele asuda, vaid päev, mil otsuses tähendatud karistuse täitmine tegelikult algas. On aga otsuses ette nähtud mitu karistust, mis iseseisvalt sooritamisele kuuluvad, nagu ka käesoleval juhtumil — peakaristus ja asekaristus —, siis aegub ka nende sooritamine iseseisvalt. Järelikult ei ole põhjendatud arvamus, nagu käsitaks KrS § 69 p. 3 kohtuotsuse kui terviku aegumist, mitte aga üksikute otsuses tähendatud karistuste sooritamise aegumist. Eeltoodud seisukohad ei muutu ka juhtumitel, kus MKS § 180 arvestada tuleb.

(RkhÜ toim. nr. 30 — 1936.)

M. T.

Administratiivosakond.

Kas Põllutöökoja seaduse ja Põllutöökoja valimiste juhatuskirja järgi võivad nimekirja soovitajad nimekirjale alla kirjutada ilma allkirjade kinnitaja juuresolekuta?

Vastus: eitav.

Põllutöökoja valimiste juhatuskirja (RT 22 — 1936) § 24 järgi peavad kandidaatide nimekirja soovitajate allkirjad olema tõestatud vastavate vallavalitsuste või nende volitatud ametnike poolt. Üldise korra järgi võib allkirja tõestada üksnes allkirjutaja enese juuresolekul või tõestatav allkiri peab olema antud allkirja tõestava ametniku juuresolekul. Sellest üldisest korrast ei ole Põllutöökoja valimiste juhatuskiri erandit teinud ja sellepärast § 24 kohaselt võib vallavalitsus tõestada üksnes allkirju, mis tema juuresolekul antud. Sama juhatuskirja § 27 järgi on kandidaatide nimekiri tagasivõtmatu ja see tähendab, et kui soovitajate allkirjad on hoopis tõestamata või tõestatud mitte § 24 ettenähtud korras, siis ei saa nimekirja tagasi anda selle parandamiseks soovitajate allkirjade tõestamiseks seaduslikus korral, vaid esitatud nimekiri jääb puudulikuks ja need puudused osutuvad parandamatuteks juhatuskirja § 29 korras. Sama juhatuskirja §§ 12, 30 ja 31 põhjal võib jaoskonnakomisjon edaspidise käigu valimistel anda üksnes niisugustele kandidaatide nimekirjadele, mis vastavad juhatuskirja 5. peatüki, s. t. ka § 24 nõuetele.

(RkHA toim. nr. 280 I — 1936.)

Kas Riigiteenijate laste-abiraha seaduse (RT 1935 — 31) järgi on riigiteenijal, kui ta tõestas oma õiguse laste-abiraha saamiseks hiljemalt kolme kuu jooksul, arvates lapse sündimisest, õigus lapse-abiraha saada lapse sündimise päevast alates?

Vastus: jaatav.

Riigiteenijate laste-abiraha seaduse § 1 järgi makstakse Riigiteenijate tasude seaduse alusel palgasaajaile nende ülalpidamisel olevatelt lastelt abiraha. Laste abiraha saamiseks peab palgasaaja mainitud seaduse § 5 nõudel esitama kirjalikult sellekohase avaldise ametiasutisele, kelle teenistuses ta seisab. Missugusest momendist hakatakse palgasaajale laste abiraha maksma, sellest räägib § 9; selles on öeldud, et laste-abiraha määratakse palgasaajale arvates teenistusse astumise päevast, kui palgasaaja tõestab oma õiguse abiraha saamiseks hiljemalt kolme kuu jooksul vastavalt käesolevale seadusele. Selle tähtaja möödumise korral — arvates nõudmise esitamise päevast, kui sellele järgneb abiraha saamise õiguse tõestamine hiljemalt kolme kuu jooksul. Hiljemini, alates tõestatud nõudmise esitamisest. § 9 räägitakse teenistusse astujaist, kellel lapsed juba

on, kuid ei mainita palgasaajaid, kellel teenistuses olles sünnivad lapsed. Kuid arvesse võttes esiteks seda, et ükski paragraaf tähendatud seadusest ei määra otseselt kindlaks, missugusest momendist tuleb hakata laste-abiraha maksma neile palgasaajaile, kellel teenistuses olles sünnivad lapsed, ja teiseks seda, et seadusandja tahaks ei võinud olla asetada teenistuses olijaid halvemasse seisukorda, kui esmakordselt alles teenistusse astujaid, tuleb otsusele jõuda, et § 9 eeskirjad on kohaldatavad nii teenistusse astujate kui ka teenistuses olijate kohta. Sellepärast, kui teenistuses olija palgasaaja tõestas oma õiguse laste-abiraha saamiseks hiljemalt kolme kuu jooksul, arvates lapse sündimisest, tuleb temale abiraha hakata maksma lapse sündimise päevast alates.

(RkhA toim. nr. 445 II — 1936.)

Kas endist renditalu tema ümberkorraldamisel võib hoopis ilma karjamaata jätta põhjusel, et karjamaa on kodukoldest kaugel ja kohapidaja vana ning üksik ja seepärast ei saa karjamaad otstarbekohaselt kasutada ja korras hoida?

Vastus: eitav.

Neid küsimuses tähendatud põhjusi ei saa kaaluvateks pidada seks, et endist renditalu ümberkorraldamisel täiesti ilma karjamaata jätta, sest kuigi Maaseaduse § 22 lubab väiketalusid ümber planeerida, siiski ei tule seda ümberplaneerimise õigust nii laialt mõista, et õigus oleks planeerimisel seniselt väiketalupidajalt, olgugi ta üksik ja vana, tema kasutada olnud karjamaad hoopis koha küljest ära lõigata. Planeerimise tehn. juhtn. § 17 järgi endised renditalud, kui nad oma suuruse poolest on elujõulised, korraldatakse võimalikult endises suuruses. Kuigi sama paragraaf näeb ette, et kauged, peakohast lahusseisvad maatükid, mida majapidamises raske kasutada, eraldatakse, siiski sellest ei saa järeldada, et endist väiketalu ümberplaneerimisel võib ilma karjamaata, või põlluta, või heinamaata jätta, vaid tuleb kaugema maatüki asemel ligemalt asemele anda. Väikekohti, mis enam-vähem normaaltalu suurused, luuakse mitte nende praeguste kasustajate võimete ja ea kohaselt, vaid seks, et neid ka tulevikus säärastena võiks kasutada.

(RkhA toim. nr. 192 I — 1936.)

Kas kohus saab administratiivasju sisuliselt arutada, kui kaebuses puudub, mida just kaebaja nõuab, s. o. palvepunkt?

Vastus: eitav.

AKK § 10 p. 5 all nõutakse, et kaebuses peab sisalduma täpne äratähendamine, mida just kaebaja nõuab. Kui kaebuses puudub palvepunkt, siis on see kaebuse oluline puudus ja kohus ei saa asja sisulisele arutusele võtta, sest kohtule peab täpselt teada olema, mida kaebaja taotleb ja mille üle kohus otsustama peab.

Arvamus, et administratiivkaebus oma iseloomult sarnaneb rohkem edasikaebusega, kui nõudepalvega, on iseenesest õige ja sellepärast on ka õige, et siin tuleksid kohaldamisele üldiselt ka reeglid edasikaebuse esitamise kohta. Kuid administratiivkaebuste suhtes on tingimata kohaldatav TKS § 4 nõue, et ilma kaebuseta ei saa kohus administratiivasju otsustada ja kaebuse oluliseks osaks, mis määrab asja arutamise ulatuse, on kaebuse palvepunkt. Kuigi AKK § 11² ei ole otseselt ette nähtud, et kaebus ilma palvepunktita kuulub tagasisaatmisele, tuleb siiski säärane sisulisele arutusele mittekuuluv kaebus AKK § 44 ja TKS § 266 p. 3, 267 ja 265 põhjal kaebajale tagasi saata.

(RkhA toim. nr. 346 I — 1936.)

Kas rendilepingu ennetähtaegse katkestamise eest tuleb tasu maksta?

Vastus: eitav.

Maaseaduse § 9 näeb ette, et rendilepingute ja kohustuste ennetähtajalise lõpetamise eest tarbe korral tasumaksmise ja selle tasu suuruse määramine lahendatakse sellekohases eriseaduses. Et sellekohast eriseadust seni pole kehtima pandud, siis puudub seaduslik alus riigirentnikule tasumaksmiseks rendilepingu ennetähtajalise lõpetamise eest.

(RkhA toim. nr. 347 I — 1936.)

Kas omavalitsuselt võib Hoolekande seaduse § 90 korras nõuda ravikulude tasumist, kui ravi vajav isik pole kliinikusse paigutatud hoolekande korras?

Vastus: eitav.

Hoolekande seaduse § 90 põhjal korraldatakse puudustkannatavatele isikutele, kes ajutiselt kaotanud oma töövõime haiguse puhul, arstiabi selle omavalitsuse korraldusel, kelle piirkonnas nad viibivad abitarvitamise ajal. Nagu tähendatud, toimub arstiabi andmise kulude kandmine Hoolek. s. § 90 põhjal juhul, kui on tegemist puudustkannatavate isikutega, kes vajavad arstimist hoolekande korras. Puudustkannatavatele ja arstiabi vajavatele isikutele on omavalitsused kohustatud arstiabi korraldama ja neid tarbe korral ka haiglasse paigutama. Ilma omavalitsuse korralduseta võib haiglasse isikut vastu võtta Hoolek. seaduses ettenähtud kulude tasumise korraga, kui arstiabi andmine ja ravimine on hädavajaline ja edasilükkamatu, millest aga haigla peab omavalitsusele viibimata teatama. Hoolek. s. § 90 korras ei saa omavalitsuselt nõuda ravikulude tasumist igal juhul, kui ravimisel olnud isik on jätnud kliinikule oma ravikulud tasumata, vaid üksnes juhtudel, kui isik on hoolekande korras paigutatud ravimisele omavalitsuse korraldusel, on kliinikusse võetud ilma omavalitsuse korralduseta, kuid sellest

omavalitsusele teatatud ja viimane on nõustunud arstiabi andmisega hoolekande korras tema arvel, või omavalitsuse mittenõustumise korral ravikulude sissenõudmine ravimisel olnud isikult osutub võimalikuks tema tegeliku maksujõuetuse tõttu, mispärast ravikulude tasumise kohustus hoolekande korras lasub omavalitsusel.

(RkHA toim. nr. 308 I — 1936.)

Kas vaidluse tekkimine küsimuse üle, missugusel omavalitsusel lasub hoolekande kohustuse kulude kandmine ja selle vaidluse administratiivkohtule lahendada andmine vabastab omavalitsust Hoolekande seaduse § 23 nõuete täitmisest tähtaegade kohta kantud kulude tagasinõudmise üle?

Vastus: eitav.

Hoolekande seaduse § 23 ettenähtud tähtajad kulude tagasinõudmise üle on kategoorilise iseloomuga ja mingisuguseid erandeid ei ole selles ette nähtud, nagu seda on tehtud sama seaduse § 22 tähtaegade kohta selle paragraafi teises lõikes. Jätkates hoolekandelist abiandmist § 23 korras peab omavalitsus ka selles paragraafis ettenähtud tähtaegadel nõudma teiselt omavalitsuselt, keda ta loeb kuludekandjaks, tehtud kulude tagasimaksmist, sest samas paragraafis on ette nähtud, et vastasel korral kustub nõudmise õigus. Kulude arve igakuine esitamine iseenesest ei tingi uue protsessi tekkimist, sest omavalitsusel ei pruugi kulude tasumisest keeldumise korral iga kord vaidlust kohtu lahendada anda, vaid ära oodata kohtuotsust vaidluse üle, missugusel omavalitsusel lasub käesoleval juhul kohustus hoolekande kulude kandmiseks, ja siis nõuda tagasimaksu kogu aja eest.

(RkHA toim. nr. 300 I — 1936.)

Kas avalikult aruandva a./s. N. N. poolt välismaa pankadele a./s. trattide aktseptimise eest makstud tasu (protsendid) kuuluvad OMS § 614 p. 3 põhjal riigimaksu alla või mitte?

Vastus: jaatav.

OMS § 614 p. 3 alusel kuuluvad riigimaksu alla tulud rahakapitalidest, mis eraisikud või eraasutised (välja arvatud § 509 ja 574 tähendatud ettevõtted) on laenutanud ükskõik mis nimetuse all kaub.-tööstuslikele ettevõtetele, mis kuuluvad riigi ärimaksu alla avalikult aru andma kohustatud ettevõtete kohta seatud alustel. A./s. N. N. on avalikult aru andma kohustatud ettevõtte, ning tema poolt tema trattide aktseptimise eest välismaa pankadele (mis Eesti Vabariigi fiskuse suhtes on eraisikud) makstud tasud (protsendid) on makstud kahtlemata välismaa kapitalide kasutamise eest, sest ilma aktseptita ei oleks ta oma trattide vastu välismaalt üldse laenu saanud. Tema, s. o. a./s. N. N. suhtes laenusajaks tuleb lugeda nii vekslipidaja kui ka aktseptant. Seda arvesse võttes ei saa eraldada

aktsepti tasutud laenu protsentidest, ning aktsepti tasud (protsendid) tuleb lugeda OMS § 614 p. 3 põhjal riigimaksu alla kuuluvateks.
(RkhA toim. nr. 462 II — 1936.) M. T.

Tsiviilosakond.

Kas TKS § 1890 p. 2 ette nähtud maksuvõla pealt arvataavad viivitus- või trahviprotsendid tuleb kinnisasja sundmüügi korral lugeda eelisõigustatud võlaks ühel alusel maksuvõla enesega?

Vastus: jaatav.

Linnamaksu seaduse (VSKK 1917. a. nr. 274, art. 2010) § 24 järgi loetakse tähtjaks tasumata jäänud kinnisvaramaks maksuvõlaks ja nõutakse sisse ühes linnavolikogu poolt kindlaks määratud trahviprotsentidega. § 25 määrab, et kui 1 kuu jooksul pärast viimast maksutähtaega maksuvõlga ühes trahviga ära ei maksta, teeb linnavalitsus korralduse selle sissenõudmiseks sama seaduse § 112 ette nähtud vaieldamatute nõuete korras. Neist seadusnormidest järgneb, et kinnisvaramaksu võlg ühes trahviprotsentidega moodustab terviku, ühe võla, mis ühel ja samal alusel kuulub sissenõudmisele. Järelikult TKS § 1890 p. 2 põhjal tuleb kinnisasja sundmüügist laekunud summast eelisõigustatult tasuda kinnisvaramaks ühes trahviprotsentidega.

(RkhT toim. nr. 26 — K, 1936.)

Kas võib abikaasa, kellelt teine nõuab abielurikkumise alusel abielulahutust, selle hagi väärata vaidega, et hageja ka ise abielu rikub?

Vastus: eitav.

Abieluseaduse § 21 annab kummalegi abikaasale õiguse nõuda abielulahutust, kui teine abikaasa abielu rikub. Kui kostja leiab, et ka hageja ise abielu rikub, siis võib ta ka omalt poolt esineda abielulahutuse hagiga. Säärasel juhul lahutab kohus abielu abikaasade vastastikuse süü tõttu. Abielulahutuse õigus Abieluseaduse § 21 põhjal kustub aga siis, kui teine abikaasa ise oli abielurikkumise nõus või andestas selle teisele. Süü kompenseerimist abielurikkumise korral meie kehtiv Abieluseadus ei tunne.

(RkhT toim. nr. 198 — K, 1936.)

Kui lesknaine ühes lastega kinnitatakse jagamatult mehest järele jäänud pärandi pärijaks, kas tuleb siis pärandimaksu määrata ka lastele?

Vastus: eitav.

Lesknaisele, kes on kinnitatud ühes lastega jagamatult mehest järele jäänud pärandi pärijaks, kuulub õigus valitseda ja kasustada

kogu mehest järele jäänud vara uuesti abiellumiseni või pärandi jagamiseni tema heaksarvamisel (BES §§ 1711—1714). Selle momendini kuulub lastele selle vara kohta ainult ooteõigus, s. t. et neile avaneb võimalus teostada pärimisõigust isast järele jäänud pärandi suhtes alles pärandi jagamisel või ema surma korral. Alles siis selgub igale lapsele ülemineva pärandi mõttelise osa suurus ja väärtus, sest mõne pärija väljalangemine surma tõttu enne pärandi jagamist, ilma et temal järeletulijaid oleks, mõjustab kaaspärijate osi (BES §§ 1719, 1720, 1733, 1734). Seepärast pole kohtul alust sellisel korral lastele määrata pärandimaksu nende võimalikkude osade pealt, vaid pärandimaks tuleb määrata ainult leselè ülemineva pärandi eluaegse kasustamise pealt.

(RkhT toim. nr. 159 — R, 1936.)

Tavaõiguse rakendamine kaubanduslikust käibest tulenevais nõudeasjus.

TKS § 1805 lisa § 18 ja 19 põhjal juhtudel, mille kohta pole täpseid ja selgeid seadusi, kohus rakendab kaubanduslikke tabasid. Nende tabade kindlakstegemisel kohus võib võtta juhtnõõriks endisi kohtuotsuseid kaubanduslikes asjus, börsikomiteede tunnistusi ja asjatundjate arvamusi. Et prokuristi mõiste ja tegevuse piiride kohta ei leidu meil kehtivais seadusis täpseid ja selgeid norme, siis võis ringkonnakohus prokuristi mõiste ja tema vallandamise viisi kindlakstegemisel rakendada kaubanduslikus käibes väljakujunenud tavaõigust, kasustades selleks Kaubandus-Tööstuskoja ja Tallinna börsikomitee kui kompetentsete asutiste tunnistusi (TKS § 1805 lisa § 19; Kaubandus-Tööstuskoja seadus, § 2 p. 8, RT 1924 — 148).

(RkhT toim. nr. 871-R. 1936.)

Kas võib isik, kes kinnisasja sundmüügil pakkus selle eest kõrgema hinna, kasustada BES § 3968 ettenähtud kinnisasja omandamise õigust pakutud summa eest ka veel siis, kui teiskordne sundmüük oli välja kuulutatud, kuid jäi toimumata sissenõudja palvel?

Vastus: jaatav.

BES § 3968 mõte on see, et isik, kes esimesel enampakkumisel pakkus hinna, peab selle tasuma seaduslikuks tähtjaks (TKS § 1874). Jätab ta selle tegemata, siis määratakse kinnisvara teiskordsele sundmüügile tema arvel ja riskil. Kuid tal on õigus kuni teiskordse oksjoni alguseni ära tasuda tema poolt esmakordsel sundmüügil pakutud hinna ühes % % ja kuludega ning omandada kinnisvara. See tema õigus kustub, kui teiskordne sundmüük tõesti ära peetakse ja seal keegi pakub kinnisvara eest vastava hinna ning seega osutub kinnisvara uueks ostjaks. Kui aga teiskordne oksjon oli küll välja kuulutatud, jäi aga mingil põhjusel pidamata, nagu käesoleval korral, kus sissenõudjad palusid oksjonit edasi lükata, ja

sundmüügi toimetus polnud lõpetatud, siis ei saa BES § 3968 ettenähtud isikule keelata kinnisvara eest tasuda I sundmüügil pakutud hinda, %/0 ja kulusid ja omandada seega kinnisvara ja kõrvaldada sellega kinnisvara teiskordse sundmüügi, mis pidi toimuma tema arvel ja riskil.

(RkhT toim. nr. 300-K. 1936.)

Kui üks ekspromissoorseist käendajaist on võla peavõlgniku eest tasunud, millisel alusel võib ta nõuda kaasvastutust teistelt käendajailt?

BES § 4520 põhjal isevõlgnik vastutab võla eest ühel alusel peavõlgnikuga ja temal pole õigust kasustada § 4519 ettenähtud kergendust, s. o. nõuda, et võlga nõutaks kõigepealt peavõlgnikult eneselt (*beneficium excussionis*). Järelikult igauks ekspromissoorseist käendajaist ehk isevõlgnikest, kellelt kreditor nõuab võla tasumist, peab seda tegema täies ulatuses, just nii kui peavõlgnik ise. Kuid BES § 4531 põhjal on võla tasunud ekspromissoorsel käendajal õigus nõuda kreditorilt, et see loovutaks talle kõik nõudeõigused nii peavõlgniku enese, kui ka teiste käendajate vastu (*beneficium cedendarum actionum*). Kuigi seadus kreditori huves ei luba ekspromissoorseil käendajail tema vastu tarvitada jaotusõigust (*beneficium divisionis*), siis on säärane kitsendus kehtiv ainult kreditori huves, et rohkem kindlustada tema nõuet, kuid seaduses ei leidu normi, mis takistaks kaaskäendajaid oma vahekordade lahendamisel kasustada seda õigust; järelikult, kui üks ekspromissoorne käendaja, kes võla eest solidaarselt peavõlgnikuga ning teiste kaaskäendajatega vastutab, võla terves ulatuses on rahuldanud ja kreditor on talle loovutanud BES § 4531 kohaselt oma nõudeõigused, siis on säärasel käendajal õigus igalt kaaskäendajalt nõuda täielikku võla tasumist, maha arvates muidugi küll seda osa, mis jaotuse kohaselt langeb tema enese kanda.

(RkhT toim. nr. 194-R. 1935.)

Kui igamisvalduse põhjal kohus on tunnustanud oma otsusega omandiõigust hagejate kinnisasja suhtes ja hageja palub täitelehe põhjal kinnistusraamatusse sisse kanda tema omandiõigus, kas peab siis kinnistusjaoskond valvama, et paluja oleks tasunud kinnistuslõivu?

Vastus: jaatav.

Not. sead. § 340 p. 3 ja 369 ütlevad selgesõnaliselt, et kinnistuspalvele tuleb esitada tõendus selle kohta, et kinnistuslõivu, mida seaduse järgi võetakse kinnistuse juures, on tasutud. Juhul, kui kinnistamist palutakse seadusjõulise kohtuotsuse põhjal, pole ette nähtud mingit erandit kinnistuslõivu tasumise suhtes. Pole seepärast mingit seaduslikku alust kaebaja väitel, nagu peaks kinnistusjaos-

kond siis ikkagi kinnistust toimetama, kui talle esitatakse vastav täiteleht, olgugi et selles täitelehes ega muul viisil pole tõendatud kinnistuselõivu tasumine, ja nagu peaks kinnistusjaoskond säärasel juhul piirduma ainult sellega, et teatab kinnistuselõivu tasumata jäämisest maksuinspektorile. Säärane kaebaja väide seisab kategoorilises vastuolus Not. sead. § 340 p. 3 ja 369 reeglitega. Samuti ekslik on kaebaja väide, nagu oleks kinnistusjaoskond õigustatud ning kohustatud juhul, kui kohus omandiõiguse kinnisvara kohta on igamisvalduse põhjal tunnistanud ülelāinuks, omalt poolt selitama, kas kinnistuselõivu võtmiseks alus on aegumise tõttu āra langenud, sest juhul, kui omandiõigus tunnistatakse ülelāinuks igamisvalduse põhjal, on kohus see, kes peab lahendama ka küsimuse kinnistuselõivu kohta (vt. Vene Sen. TKD otsus 1908/32), kuid mitte kinnistusjaoskond.

(RkhT toim. nr. 409-R. 1936.)

Juhul, kui korteri eest tähtajaliselt makstav üüriraha on üüritaja kreditoride rahuldamiseks kohtutāituri poolt TKS § 636 korras keelustatud, kas võib üüritaja nõuda, et üürnik üüriraha tasuks üürilepingu tingimuste kohaselt kohtudeposiiti?

Vastus: jaatav.

Ringkonnakohtu arvamus, nagu võiks üürnik juhul, kui kohtutāitur üüritaja kreditoride nõudel üürirahale paneb aresti, üüriraha üldse mitte maksta, on ekslik, sest TKS § 636 ja 1078 põhjal tuleb sel korral üüriraha maksta kohtutāiturile või vastava kohtu deposiiti. Kuna aresti panekuga üürirahale üürivahekord ei lõpe, siis on üüritajal ka sel korral õigus nõuda, et üürnik tasuks korralikult tähtpäevadel oma üüriraha TKS § 636 ja 1078 ettenāhtud korras. Asjaolu, et kohtutāituri poolt üürirahale TKS § 631 ja 635 korras arest on pandud, ei õigusta üürnikku üüritaja nõude vastu vaidlema sel ettekāändel, et raha on aresti all ja seepärast tema kellelegi ei maksa enne, kuni kohtutāitur tema käest nõuab, sest üüritaja võib oluliselt huvitatud olla sellest, et üürnik üüriraha TKS § 636 korras maksaks kohtudeposiiti, mis võimaldab rahuldada üüritaja kreditore. Üürnik võib üüritaja üüriraha nõude vastu vaielda ainult siis, kui ta tõendab, et ta aresti alla pandud üüriraha on maksnud kohtutāituri korralduse kohaselt üüritaja kreditoride heaks.

(RkhT toim. nr. 722 — 1936.)

T. G.

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.**

Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts.**

- Kas avalikult aruandva a./s. N. N. poolt välismaa pankadele a./s. trattide aktseptimise eest makstud tasu (protsendid) kuuluvad OMS § 614 p.3 põhjal riigimaksu alla või mitte? . . . 44

Tsiviilosakond.

- Kas TKS § 1890 p. 2 ette nähtud maksuvõla pealt arvatavad viivitus- või trahviprotsendid tuleb kinnisasja sundmüügi korral lugeda eelisõigustatud võlaks ühel alusel maksuvõla enesega? 45
- Kas võib abikaasa, kellelt teine nõuab abielurikkumise alusel abielulahutust, selle hagi väärata vaidega, et hageja ka ise abielu rikub? 45
- Kui lesknaine ühes lastega kinnitatakse jagamatult mehest järele jäänud pärandi pärijaks, kas tuleb siis pärandimaksu määrata ka lastele? 45
- Tavaõiguse rakendamine kaubanduslikust käibest tulenevais nõudeasjus 46
- Kas võib isik, kes kinnisasja sundmüügil pakkus selle eest kõrgema hinna, kasustada BES § 3968 ettenähtud kinnisasja omandamise õigust pakutud summa eest ka veel siis, kui teiskordne sundmüük oli välja kuulutatud, kuid jäi toimumata sissenõudja palvel? 46
- Kui üks ekspromissoorseist käendajaist on võla peavõlgniku eest tasunud, millisel alusel võib ta nõuda kaasvastutust teistelt käendajailt? 47
- Kui igamisvalduse põhjal kohus on tunnustanud oma otsusega omandiõigust hagejate kinnisasja suhtes ja hageja palub täitelehe põhjal kinnistusraamatusse sisse kanda tema omandiõigus, kas peab siis kinnistusjaoskond valvama, et paluja oleks tasunud kinnistuslõivu? 47
- Juhul, kui korteri eest tähtajaliselt makstav üüriraha on üüriraha kreditoride rahuldamiseks kohtutäituri poolt TKS § 636 korras keelustatud, kas võib üüriraha nõuda, et üürnik üüriraha tasuks üürilepingu tingimuste kohaselt kohtudeposiiti? . 48

1937. a. ilmub juriidiline ajakiri

„ÕIGUS“

kaheksateistkümnendat aastat.

TOIMETUS:

R. Räägo (peatoimetaja), **E. Ein**, **K. Grau**, **T. Grünthal**, **J. Kleesment**, **A.-T. Kliimann**, **H. Kristal**,
E. Maddisoo, **A. Palvadre**, **K. Parts**, **J. Uluots**
A. Mägi (toimetuse sekretär).

Sisuks juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seadus-
andluse ülevaade, kohtute tegelus; eriti rõhutatakse
Riigikohtu tegeluse käsitlemist.

Lisana annab „Õigus“ Riigikohtu 1935. a. ja 1936. a.
otsuseid.

Lähemateks kaastöölisteks on Tartu ülikooli õigus-
teaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad
kohtutegelased jne.

Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.

Tellimishind: **8 krooni** aastas, üksiknumber **85 s.**

On veel saadaval ajakirja kõik eelmised aastakäigud
(1920.—1936. a. ühes lisadega) hinnaga kr. 95.50. Üksikaasta-
käike ühes vastavate lisadega on saadaval hinnaga: 1920. a. —
kr. 1.50; 1921. a. — kr. 3; 1922. a. nr. nr. 5—8 — kr. 4; 1923. ja
1924. a. à kr. 4; 1925.—1928. a. à kr. 4.50; 1929.—1935. a. à kr. 7,
1936. a. — kr. 8.

Toimetus ja talitus: Tartu, Lai tän. 34.

Toimetuse sekretäri kõnetunnid sealsamas
iga kolmap. ja reede, kell 12—13.

Toimetuse sekretäri kodune telef. nr. 14-91.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Hind 85 senti

Ilmus 24. märtsil 1937.